

Fedor Košir:

Kultura planincev in alpinistov

Z začetki graditve naše nove državnosti, z začetki graditve naše nove socialistične države, se je pojavil na vseh poljih udejstvovanja, na političnem, gospodarskem in kulturnem nov lik človeka, lik delovnega človeka, ki stremi za tem, da čim bolj izpopolni svoje znanje in nato iz zakladnice svojega znanja prispeva čim več k skupnosti. Na drugi strani skrbi pa država, da je prav vsakemu državljanu omogočeno, da izpopolnjuje svoje znanje in da je deležen tudi vseh tistih kulturnih dobrin, ki pomagajo dvigati kulturno raven in s tem tudi oblikovati človekov značaj do tiste popolnosti, ki je dostojna vsakega člana socialistične skupnosti. Jasno je, da se nihče ni rodil popoln in da je za strokovni in kulturni dvig posameznika potrebna predvsem njegova lastna volja in pa vztrajnost, ki ga navajata k temu, da doseže smotre in cilje, ki si jih je postavil.

Način in vplivi, ki pomagajo oblikovati človekov značaj, so različni. Tudi pri planinstvu moramo govoriti o teh posebnih oblikah vzgoje planincev in alpinistov. Ni namen tega članka, da bi se podrobneje bavil s temi vprašanji. Prikazati hočem le, kaj nudi današnjemu fizikulturniku — planincu in alpinistu naša nova država in kaj seveda tudi pričakuje od njega. Pri razmotrivanju teh dejstev se pa seveda ne moremo izogniti kritiki nekaterih najbolj grobih napak, ki bistveno ovirajo pravičen razvoj našega planinstva in alpinistike kot celote in ki kvarno vplivajo na vse tiste poedince, ki jim je bilo šele sedaj po vojni omogočeno, da se vključijo v naše vrste. Največ škode pa povzročajo te napake med mladino, ki išče svojih vzornikov v preizkušanih planincih in alpinistih, mora pa mnogokrat ubrati svoja pota, ker ji njihovi takozvani „vzorniki“ ne nudijo tistega, kar je od njih pričakovala.

Razvoj naše povojne fizikulture je bil obravnavan že večkrat, za nas planince je važno to, da smo v tem splošnem razvoju fizikulture dosegli to stopnjo, da imamo svoj lastni Planinarski savez Jugoslavije in v posameznih republikah svoje planinske zveze, ki so v delovanju skoro popolnoma avtonomne; dalje, da smo dosegli množični razmah planinskega in alpinističnega pokreta, saj se je število članstva dvignilo na najvišjo število, ki je bila sploh kdaj dosežena; končno, da smo vse te uspehe dosegli zaradi popolnega razumevanja naših oblasti, pri katerih uživamo vso podporo, ki je številčno izražena kar v milijonih dinarjev, na kar je bilo pred vojno sploh nemogoče misliti. Dobivamo tudi potrebne rekvizite za naše udejstvovanje, v kolikor je to možno spričo silnih potreb širokega delovnega razmaha pri izpolnjevanju našega petletnega plana.

Iz te ugotovitve stanja našega planinstva vsakdo lahko zaključi, da država polaga važnost na uspešen razvoj planinstva in alpinistike in da naše težnje podpira z vsemi možnimi sredstvi. Pri tem pa seveda ne smemo pozabiti, da članstvo v fizikturnih organizacijah ni obvezno in da je tako organizatorično kot strokovno delovanje v fizikturni na popolnoma prostovoljni osnovi in da je zato s tega vidika ocenjevati tudi vse uspehe.

Ce pa hočemo pravilno razumeti, kaj smo dolžni dati oziroma vrniti državi za njeno skrb in podporo, moramo postaviti osnovno načelo, ki ne velja samo za našo organizacijo, temveč za vse državljane sploh in to načelo je, da si danes ne moremo zamisliti dobrega fizikturnika, ki ne bi poleg opravljanja svojih rednih poslov tako v službi kot v fizikturni deloval tudi na političnem polju, na polju dela za izgradnjo naše nove socialistične države. Tako delo vrši pa lahko samo človek, ki ima v sebi dovolj moralnih kvalitit in dovolj ambicije, da doseže moralne kvalitete, ki so potrebne za konstruktivno delovanje na tem polju. Sleherni fizikturnik je dolžan, stremeti za tem, da si pridobi te moralne kvalitete, kajti le tako izoblikovan značaj bo dajal in vračal državi njeno skrb za posameznika in za skupnost.

To je širši okvir vsega našega udejstvovanja in v tem okvirju se šele pojavljajo naše posebne naloge, naša vsakdanja, drobna vzgoja vsakega posameznika.

Star izrek pravi, da planine vzgajajo. Priznati moramo, da je v tem izreku mnogo resnice, toda le za tiste, ki hodijo v planine iz notranje potrebe, iz želje po nešteti notranjih doživljajih, ki so v resnici sposobna preoblikovati človekov značaj. Tistemu, ki hodi v gore zaradi tega, da potem svoje uspehe pretirava ali pa jih uporablja za povzdigo svoje lastne osebnosti, planine ne nudijo ničesar in prečesto se dogodi, da tak človek po nekaj letih udejstvovanja v gorah opusti to udejstvovanje, ki ne zapusti v njem onih koristnih vplivov, ki jih gore nudijo svojim zvestim obiskovalcem.

V tej zvezi se mi zdi potrebno, opozoriti na napake, ki jih rada zagreši predvsem naša mlajša generacija. Nikdar ni mogoče prehiteti naravnega razvoja in to pravilo ne velja samo v planinstvu in alpinistiki, temveč povsod. Prchiter in nenaraven razvoj škoduje osebnosti in skoro redno konča v ekstremih. Posebno nenaraven je tak nenormalen razvoj pri alpinistih, ki so fizično morda sposobni izvršiti najtežje vzpone, njihov notranji, ideološki in moralni razvoj pa ne prenese tako sunkovitih razvojnih stopenj in zato zaostaja. Posledica tega je navadno ta, da tak človek opusti udejstvovanje v gorah, ker ne čuti več notranje potrebe za to, ali pa se izrodi v takozvanega kronometričnega plezalca, ki mu je samo do tega, da prekosi čase svojih predhodnikov pri vzponu in slično. Ti pojavi niso osamljeni niti pri nas, niti v inozemstvu, so pa škodljivi in ne prispevajo ničesar k utrditvi dobrega slovesa planinstva in alpinistike ter k pravilni izgradnji značaja posameznika.

Zavedati se moramo, da ravno v planinstvu in alpinistiki tovarišstvo ni prazna fraza, temveč je velika nujnost, ki mnogokrat odloča o življenju in smrti poedincev in celih skupin. Kulturni planinec in alpinist je le tisti, ki vidi vse možnosti ovir in težav na svoji

nameravani turi in jih skuša z vestno in temeljito pripravo zmanjšati na minimum. Tako pripravljena tura bo nudila udeležencem užitek, ne pa nevšečnosti in morda celo nesrečo. Kdor hodi v planine v družbi, ima do te družbe obveznosti, kot jih ima družba napram njemu. V teh medsebojnih odnosih se kaže tisto pravo planinsko tovarištvo, ki ga moramo gojiti v najvišji meri med vsemi planinci in alpinisti.

Na splošno moram poudariti, da se pokaže kulturnost planincev v gorah predvsem v odnosih do družbe, bodisi do lastne, bodisi do drugih, ki jih slučajno srečamo. Zelo važni so ti odnosi v planinskih kočah tako v občevarju med planinci kot tudi v odnosu do inventarja v planinski koči. V tem pogledu se mnogo greši in smo še daleč od tiste stopnje kulturnosti posameznikov, ko bodo višje ležeče kočice lahko stalno odprte, brez oskrbnika, v katerih si bodo planinci sami lahko postregli, sami ob odhodu kočico uredili in končno tudi v posebne nabiralnike sami odšteli stroške za porabo hrane, drv itd.

Še en viden znak tovarištva med planinci smo včasih lahko opazili pri hoji v gore, ki ga pa danes žal že precej redko vidiš. Poedinci in tudi družbe so se medsebojno pozdravljali, čeprav se sicer niso poznali. S to lepo navado je bilo poudarjeno, da si pri pohodih v gore nismo tujci, temveč da nas privabljajo in tovariško družijo isti cilji. Mislim, da bomo storili samo korak naprej, če bomo to navado v naših gorah zopet vpeljali in s tem dokazali, da smo dandanes v resnici vsi tovariško povezani med seboj.

Ljubezen do planin pokažemo tudi s tem, da spoštujemo gorski svet, v katerega zahajamo. Prekomerno vpitje, trganje zaščitenege cvetja, onesnaženje krajev, kjer je pričakovati, da jih obiščejo še druge družbe, vse to kaže nizek kulturni nivo planincev in alpinistov.

Imamo pa še druge napake, ki očitujejo slabo planinsko in alpinistično vzgojo posameznikov. Podcenjevanje uspehov tovarišev, skrievanje lastnih izkušenj, otežkočanje vzponov z napačnim postavljanjem orientacijskih možicev, izbijanje stalnih klinov, razbijanje oprinkov, ki jih nudi narava sama, vse to so znaki velike kulturne zaostalosti in nizkega nivoja posetnikov naših gor.

Pravi planinec in alpinist, ki je šel skozi vso težko šolo planinstva in alpinistike, ki je doživljal svoj razvoj naravno in skladno, vseh teh napak ne bo zagrešil. Ena naših najvažnejših nalog je pač ta, da take prave značaje vzgojimo ravno med našo mladino, ki ima pred seboj še vse možnosti razvoja in ki bo vsem težkim nalogam kos samo tedaj, če bo imela v sebi tako moralno oporo in take kulturne vrednote, kakršne jih mora imeti vsak član naše nove družbe, prav posebno pa še vsak fizikulturnik.

S temi kratkimi izvajenji še od daleč nisem izčrpal vsega, kar bi se o kulturnosti naših planincev in alpinistov lahko navedlo. Te besede naj bodo samo osnova za nadaljnja razmišljanja in razmotrivanja v naših planinskih društvih in alpinističnih odsekih, ki naj skušajo ugotoviti še druge napake in nepravilnosti, ki se v planinstvu in alpinistiki pojavljajo in ki jih naj skušajo z vsemi sredstvi tudi odpraviti. Naša važna dolžnost je, da ves novi, mladi kader planincev in alpinistov vzgajamo v pravem duhu, v duhu novega človeka, novega fizikulturnika,

ki ne bo sposoben vršiti nalog samo v okviru fizkulture, temveč v okviru in merilu naše celotne državne skupnosti.

Ne imejmo pomislekov, če je treba kje s trdo roko izločiti nezdrave pojave v planinstvu in alpinistiki, ne imejmo pomislekov, odstraniti iz naših vrst vse tiste osebe, ki namerno nočejo razumeti nalog današnje fizkulture; kajti le z zdravimi in državi zvestimi kadri bomo lahko izpolnjevali naše velike naloge.

Janko Blažej:

Razvoj alpinizma v Julijskih Alpah v letu 1948

Po vojni doživlja alpinizem pri nas Slovencih vedno večji razmah. Smeri, ki so veljale prej za težke, štejejo danes že mnogo ponovitev. Tako je bila n. pr. Hornova smer v Jalovcu, ki je imela prej ugled in so vstopali vanjo le izkušeni plezalci, samo v letošnjem letu okoli petdesetkrat ponovljena. Postala je prava plezalna šola najmlajše generacije.

Potrebno je, da se vsi pomembnejši vzponi zabeležijo in ostanejo tako ohranjeni v naši alpinski literaturi. Ne zadostuje nam več, da vodimo evidenco samo novih (prvenstvenih) vzponov, treba je zabeležiti tudi ponovitve vseh težjih in markantnejših smeri. Seveda, ako število teh ponovitev previsoko naraste, izgubi evidenca ponovitev svoj namen. Vendar naj bi se zabeležilo vsaj prvih deset ponovitev pri smereh, ki so ocenjene s peto ali šesto težavnostno stopnjo; pri lažjih smereh je važna le prva, manjšega pomena sta še druga in tretja ponovitev. V pričujočem članku so navedene pri težjih smereh tudi ponovitve, ki so bile izvedene prejšnja leta, ker te ponovitve večinoma še niso bile nikjer zabeležene in jih je treba rešiti pozabljenja, oziroma preprečiti eventualne nejasnosti v prihodnosti.

Rimske številke v oklepaju za vsako smerjo pomenijo oceno težavnostne stopnje dotične smeri. Pri tem sem se držal Welzenbachovega načina ocenjevanja, kjer pomeni I lahko, II srednje težko, III težavno, IV zelo težavno, V izredno težavno, VI skrajno težavno. Upošteval sem tudi Tarterjevo korekturo načina ocenjevanja in kjer sta v oklepaju navedeni dve številki, pomeni prva številka splošno oceno smeri. Druga številka pomeni oceno posameznih težjih mest, ki se nahajajo v smeri. Tako težje mesto je lahko eno samo, lahko jih je dvojje ali več. Ako je težjih mest večje število, vplivajo na oceno in jo zvišajo za celo stopnjo.

Casa plezanja ne navajam. Tudi število bivačkov navajam le takrat, kadar so ti bivači bistveno vplivali na razpoloženje in sposobnosti plezalca. Bivači v stenah plezalca namreč vedno bolj ali manj fizično izčrpajo.

Velik razmah kaže pri nas zimska alpinistika. Pri Slovencih je še razmeroma mlada, saj moremo govoriti o sistematičnem gojenju zimske alpinistike šele po letu 1932. Letos se je pokazal znaten napredek, saj se je prvič dogodilo, da so bile zimske smeri, ki so jih v prejšnjih letih preplezali naši alpinisti, v večjem številu tudi ponovljene.

Ob zaključku lanskega leta (24. XII. 1947) so preplezali Krušic, Šilar in Štolcar vzhodno steno Zadnjega Robičja in nato izvedli grebensko prečanje do Prednjega Robičja (III, IV)¹. Dne 4. januarja 1948 so Krušic, Šilar, Slavko Koblar in Stražišar preplezali Jugovo smer v severozapadni steni Dovškega Gamzovca (IV)². Dober mesec kasneje (14. II. 1948) je preplezal kamine v severni steni Male Mojstrovke (III, IV)³ Dane Škerlj. Dne 15. februarja je preplezal zapadno steno Razorja (III)⁴, Uroš Zupančič. Tam, kjer poteka Zupančičeva zimska smer, vodi poleti zavarovana pot. Seveda pri zimskem vzponu o varovalnih napravah ni bilo ne duha ne sluha. Istega dne so prvič ponovili zapadno steno Kotove špice (III)⁵ Krušic, Šilar, ing. Novak, Slavko Koblar, Blažej, Slavec, Zupan in Stražišar. Prvi zimski vzpon so izyršili pred vojno Čop, dr. Potočnik in Korenini. Dne 20. februarja so preplezali severno steno Škrnatarice (IV)⁶ ljubljanski alpinisti Kočever, Ljubo Zupančič in Frelih.

V marcu je bilo lepo vreme in snežne prilike ugodne. Zato je bila v tem mesecu preplezana večina zimskih smeri. Dne 7. marca sta Blažej in Baš prvič ponovila zimsko kaminsko smev v južni steni Lipnice (III)⁷. Smer sta prvič preplezala l. 1947 jeseniška alpinista Krušic in Štolcar⁸. Dne 14. marca so ponovili Arihov zimski vzpon po Hornovi smeri v Jalovcu (V)⁹ Krušic, Šilar in Blažej¹⁰. Vzpon je bil izvršen v drugačnih snežnih razmerah kot jih je pri svojem vzponu imel Arih. Zato so porabili plezalci pri prvi ponovitvi tudi dokaj več časa in napora. Dne 21. marca so preplezali Krušic, Šilar in Slavko Koblar centralno smer v Riglici (V)* do dveh tretjin stene. Plezanje je bilo zaradi poledenelih plati zelo težko in zamudno, zato jih je v zgornjem delu stene lovila noč. Ker niso hoteli tvegati bivaka, so prečili po polici iz stene in odšli na vlak. Odjuga, ki je kmalu nato nastopila, jim je preprečila, da bi smer dokončali še isto leto. Istega dne je preplezal Blažej Tinčkove grede v južni steni Lipnice (III)¹¹; Mojstrancana Brojan in Delavec pa sta prvič ponovila zimski severni raz Kukove špice (IV). Raz je preplezal prejšnjo zimo Brojan Jancz, sam*. Dne 27. marca sta preplezala Kočever in Škerlj zimsko smer Zupančič - Krušic - Bizjak - Gorjane v severni steni Škrbine v Zadnjem Prisojniku (IV)¹². V zgornji polovici stene sta prečila od originalne smeri na desno in izvedla tako varianto te smeri (IV)¹³. Istega dne je ponovil Blažej prvič grebensko prečanje Robičja (III); v spodnjem delu pa se ni držal originalne smeri Krušic - Šilar - Štolcar in je tako obšel zelo težavno mesto v vzhodni steni Prednjega Robičja. Dne 29. marca sta Blažej in Slavec prvič ponovila Brojanovo zimsko smer v severni steni Razorja (III, IV). Smer poteka vzhodno od zimske smeri Krušic - Dimnik - Gorjane - Zupančič¹⁴ in jo je prvič pozimi preplezal leta 1939 Jancz Brojan*. Se v mesecu marcu sta preplezala Šavelj in Frelih prvič pozimi Tschadovo smer v severni steni Travnika¹⁵. Smer je v spodnjem delu zelo težavna (IV); v zgornjem delu se nekoliko položi (III).

V aprilu je pritiskala odjuga, stene so oživele in snegovi so grmeli v doline. Zato je v tem mesecu število alpinskih uspehov majhno. V tem mesecu so jeseniški alpinisti Medja, More in Kramžar prvič ponovili smer skozi Hudičev žleb v Prisojniku (IV). Hudičev žleb je preple-

zal prvič Uroš Župančič že leta 1936¹⁶. Poleti žleb ni prehoden. Proti koncu meseca (29. aprila) sta preplezala Ljubljanka Keršič in Ljubo Župančič Zimmer - Jahnovo smer v Triglavu¹⁷. V zgornjem delu stene ju je zalotil vihar in snežni metež, ki jima je zelo otežkočil napredovanje. Plezalec sta objavila opis ture v „Poletu“ in ocenila smer s šesto težavnostno stopnjo. Ta ocena je brezdvomno previsoka, že z ozirom na uspehe, ki bodo v bodočih letih pri nas doseženi pozimi, čeprav je možno, da je neugodno vreme napravilo napredovanje skrajno težavno. Istega dne je vstopila trojica Kočevar - Zupan - Verovšek v Gorenjsko smer v Triglavski steni¹⁸ in dospela že v Črni graben. Tam so se zaradi nenadnega vremenskega preobrata vrnili. Ako bi ta podvig uspel — in mnenje plezalcev je, da bi bili uspeli — bi za ocenitev tega uspeha z ozirom na razliko med letnima ocenama Zimmer-Jahnove in Gorenjske smeri zmanjkali vsaj dve težavnostni stopnji.

Dne 23. maja so prvič ponovili Jugovo grapo v Triglavski steni (III)¹⁹ alpinisti: ing. Dolar, ing. Lasič, Medja, More in Kramžar. Tudi ta smer je pozno poleti neprehodna. S tem uspehom je bila zimska sezona zaključena in plezalci so se pričeli pripravljati na plezanje v kopni skali.

Še večji napredek in razmah kakor v zimski opazimo v poletni alpinistiki. Po vojni so se pojavili številni mladi in borbeni plezalci. Porast poletnega alpinizma po tej vojni moremo primerjati razmahu alpinizma, ki je nastopil pri nas nekaj let po smrti dr. Juga in ki je dosegel kmalu svoj višek in izčrpal notranje sile plezalcev. Tako smo v sledečih letih zopet zaostali za Nemci, ki so pri nas preplezali smeri, katerim naši tedanji plezalci niso bili kos. Letos so bile tiste smeri ponovljene.

Vzporedno s tem razvojem alpinizma je mogoče opaziti še drug pojav. Tov. Uroš Župančič je na predavanju v krogu jeseniškega alpinističnega odseka dejal, da letos mladi plezalci niso plezali nekaterih težkih smeri zaradi lastnega zadovoljstva, temveč zato, da so se mogli šteti k skupini naših najboljših; dr. Jug bi dejal, da so plezali najtežje smeri zaradi rekorderstva. Ta ugotovitev v polni meri drži in nas navaja na misel, da moremo smatrati te plezalce za ekstremiste in da se pri nas že krepko uveljavlja ekstremni ali akrobatični alpinizem. Če gledamo na razvoj alpinizma pri drugih alpskih narodih, moremo ugotoviti, da se je pri njih ekstremni alpinizem že močno razvil in sklepati moremo, da se bo pri nas v bodočih letih še bolj razmahnil. Značilna poteza ekstremnega alpinizma je uporabljanje tehničnih pripomočkov v vedno večji meri. Tudi ta pojav smo opazili pri nas v letošnjem letu. Napačno pa bi bilo, ako bi smatrali vse plezalce, ki so letos uspešno opravili najtežje ture, za ekstremiste.

V prvi polovici junija (12. VI.) so ljubljanski plezalci Kočevar, Frelih, Blažina in Škerlj izvedli drugo ponovitev severovzhodnega raza Travnika (IV, V). Raz sta preplezala leta 1934 Uroš Župančič in Lev Bebler²⁰, pred zadnjo vojno ga je prvič ponovila mariborska naveza Detiček - Berlič. Po drugi ponovitvi je zanimanje za raz precej naraslo in v razmeroma kratkem času sta bili izvršeni še tretja in četrta ponovitve. Tretjič so raz ponovili Kočevar, dr. ing. Avčin, ing. Dolar in ing.

Lasič; četrtič Blažej, Slavec, Pihlerjeva, Šavelj in Hafnar. Dne 27. VI. so preplezali Uroš Zupančič, Vodeb, ing. Dermelj in Medja novo smer v Planji (III)²¹. Ta smer je pomembna zaradi tega, ker je prvi vzpon v doslej še nepreplezanem ostenju Planje. V zadnjih dneh junija (29. VI.) je uspela navezi Kočevar - Frelih - Šavelj prva ponovitev raza Jalovca (V, VI). Raz sta prvič preplezala slovenska plezalca Ogrin in Omerza, a vzpona nista pravočasno opisala²². Kasneje so preplezali raz Comici, Lipovec, Escherjeva in Mallyjeva. Svoj vzpon so smatrali za prvenstveni vzpon²³ in so ocenili smer s šesto težavnostno stopnjo. Ko sta se oglašila Ogrin in Omerza, je nastal prepir, ki je bil dokončno rešen šele letos. Prvenstvo pripada brezdvomno Ogrinu in Omerzi, vendar je Comici plezal bolj direktno po razu kot prva plezalca. Zato je njegov vzpon smatrati kot varianto prvotne smeri. Raz Jalovca je doživel v letošnjem letu še pet ponovitev. Drugič sta ga ponovila Zupan in Keršič, tretjič Krušič, Šilar, Kočevar, četrtič Prevoršek in Miško Hočevnar, petič Blažina in Perko, šestič ing. Dolar in ing. Štucin.

V juliju (3. VII.) je preplezal Blažej Tinčkove grede v južni steni Lipnice (III)²⁴ in (14. VII.) kaminsko smer v isti steni (III)*. Obe smeri sta bili že preplezani pozimi, poleti sta to prva vzpona v krušljivem in neizrazitem južnem ostenju Lipnice. Proti koncu meseca (21. VII.) je preplezal Blažej v družbi s Pšenico novo smer v zapadni steni Cmira (III)*. Tudi ta smer, kakor prejšnji dve, ne nudi nikakih izrednih težkoč in je primerna za začetnike. Dne 23. julija sta izvedla Kočevar in Škerlj tretjo ponovitev Dibonove smeri v široki peči (V, VI)²⁵. Smer sta prvič ponovila Arih in Krušič²⁶, drugo ponovitev so izvedli že po osvoboditvi Zupančič, Medja in ing. Dermelj.

Dne 1. avgusta so ponovili Mojstrančani Brojan, Svoljšak in Šuštar prvič smer Brojan - Delavec - Jenko v južni steni Kukove špice (IV, V)²⁷, Ljubljancana Ljubo Zupančič in Verovšek sta preplezali 8. avgusta novo smer v severni steni Malega Draškega vrha (IV, V)*. Skalaška smer v severni steni Špika (V)²⁸ je beležila letos peto in šesto ponovitev. Petič sta jo ponovila Kočevar in Frelih (8. VIII.), šestič Prevoršek in Miško Hočevnar (12. IX.). Smer sta preplezala leta 1930 Jesihova in Lipovec s tremi bivaki; pred vojno jo je baje ponovil Dunajčan Poppinger s tovarišem²⁹. Drugo ponovitev je izvedel Arih v družbi z Dimnikom, tretjo Krušič, Dimnik in Bizjak, četrto Zupančič, Medja in ing. Dermelj. Mladi plezalci Frelih, Ferjan in Emil Herlec so 15. avgusta prvič ponovili smer Frelih - Korenini - Kržan v Malem Jelovcu (IV, V)³⁰.

Navezi ing. Dolar - dr. Avčin je uspelo, da je rešila zadnji in doslej največji problem triglavske stene; izvedla je prvo ponovitev Čopovega stebra (V, VI), 18. in 19. VIII.³¹ Steber sta preplezala kmalu po osvoboditvi Joža Čop in Pavla Jesihova. Vzpon sta izvršila v skrajno neugodnem vremenu, zahteval je od njiju zadnjih moči. Čop je po drugem bivaku izstopil iz stene, prenočil tretjo noč na Plemenicali in nato odšel po reševalce, ki so rešili Jesihovo po njenem četrtem bivaku iz stene. Vsi plezalci, ki so letos Čopov steber ponovili, so priznali visoko kvaliteto in velike sposobnosti prvima pristopnikoma, posebno še Čopu.

Smer sta drugič ponovila Blažina in Škerlj, tretjič Kočevar in Debeljak ter četrtič Blažina, Slavko Koblar, Krušic in Šilar.

Nekaj dni kasneje (24., 25., 26. VIII.) je bil na vrsti mogoče največji problem v vzhodnih Julijskih Alpah, izvedena je bila prva ponovitev smeri Aschenbrenner - Tiefenbrunner v severni steni Travnika (VI)³². Smer sta ponovila Kočevar in Frelih v 24 urah z dvema bivakoma³³. S tem dejanjem se je postavil Kočevar odločno na čelo mlade povojne generacije alpinistov.

Jesceniški alpinisti so odšli v alpinistično neobdelani in zanemarjeni gorski svet Trente in so tam izvršili važno pionirsko delo. Dne 24. in 25. avgusta so preplezali Krušic, Šilar, Slavko Koblar in Štolcar severozapadni stebel Srebrnjaka (V)*, dva dni kasneje pa (27. VIII.) severno steno Srebrnjaka v zapadnem delu (III)*. Navedeni skupini brez Štolcarja (torci Krušicu, Šilarju in Slavku Koblarju), pripada tudi prvenstven vzpon čez severni raz Pelca (IV), (28. VIII.)* V istem mesecu (25. VIII.) sta preplezala alpinista ing. Dolar in ing. Lasič novo smer v severovzhodni steni Debele pči (IV)*.

V septembru (12., 13. IX.) so naskočili Uroš Župančič, Krušic in Šilar smer Bischofsberger - Schinko v severni steni Frdamanih polc (V)³⁴. Znana nemška plezalca sta preplezala smer že leta 1933; smer je bila za naše alpiniste velik problem, čeprav je bila v primeri z drugimi problemi razmeroma malo znana in razpita. Prva ponovitev je pokazala, da je ta smer lažja od nemške smeri v Travniku. Naši plezalci so ponovili le spodnji težji del smeri, v zgornjem delu so izvedli varianto*, ki je težja od originalne smeri v tem delu stene.

Ze v oktobru (10. X.) sta preplezala plezalca Krušic in Šilar novo smer v južni steni Rušice (V)*; istega dne sta izvedla Uroš Župančič in Medja prvo ponovitev smeri Debelakova - Deržaj - Šumer v severozapadni steni Spika³⁵. Smer je čakala na to ponovitev 17 let, nekaj dni pred ponovitvijo je umrla, gotovo prežgodaj, glavna junakinja te smeri, alpinistka svetovnega formata M. M. Debelakova. Nanjo bomo Slovenci vedno ponosni.

Dne 1. novembra sta Blažej in Pihlerjeva s prvo ponovitvijo poletne kaminske smeri v Lipnici (III) verjetno zaključila plezalno sezono leta 1948.

Bilanca plezalnih uspehov leta 1948 je razveseljiva in zadovoljiva, žal pa je bogata tudi bilanca negativne strani alpinizma: število nesreč v gorah je veliko. Gorska reševalna služba je morala lani dvaindvajsetkrat reševati ponesrečence z gora; dvanajst nesreč se je končalo s smrtjo. Pripomniti pa moram takoj, da je število alpinskih nesreč znatno manjše. Na tem mestu naj postavim skromen spomenik predvsem trem mladim fantom, ki so šele namerjali svoj korak v gore, a jih je že v prvem borbenem poletu pokosila smrt. Dne 27. marca se je ponesrečil na Begunjsčici Milan Šinkovec iz Radovljice, dne 15. avgusta pa sta se ubila Franko Herlec iz Kranja v severni steni Škrbine v Zadnjem Prisojniku in Lado Lepin iz Javornika v južni steni Rušice. Ne bomo jih pozabili in na naših poteh v gore bodo z nami.

Mlada generacija alpinistov gre pogumno in odločno svojo pot, novim bojem in novim zmagam nasproti.

Slovstvo in viri

Podatke sem dobil večinoma od plezalcev po izvršenih vzponih. Spodaj navedeni seznam slovstva ni izčrpen, poleg tega pričakujem, da bodo nekateri izmed navedenih vzponov še opisani in da bodo priobčeni tehnični opisi. Za svojo dolžnost smatram, da se na tem mestu zahvalim tov. Krušicu, ki mi je dal številne podatke, predvsem o starejših vzponih, poleg tega me je opozoril na številne nedostatke in pogoške v mojem delu. Prvenstveni vzponi, ki so označeni z zvezdico(*), se v tem pregledu prvič omenjajo.

Kratice pomenjajo: O opis vzpona, TO tehnični opis, F fotografija ali skica z včrtano smerjo, NA Naš alpinizem, PV Planinski vestnik, številka za kratico PV označuje letnik Vestnika, številke za kraticami pomenijo stran v dotični knjigi oziroma zvezku.

¹ PV 1948-85, TO PV 1948-265, ² PV 1948-85, TO F PV 1948-265, ³ PV 1948-85, TO PV 1948-189, ⁴ O F PV 1948-68, TO PV 1948-266, ⁵ PV 1948-84, ⁶ O TO PV 1948-152, ⁷ PV 1948-245, ⁸ Gore in ljudje 1947-173, PV 1948-85, PV 1948-245, TO F PV 1948-267, ⁹ Lovšin: V Triglavu 281, Planinski zbornik 1945-159, ¹⁰ O F PV 1948-136, TO PV 1948-266, ¹¹ O PV 1948-245, TO F PV 1948-266, ¹² O F Gore in ljudje 1947-29, Gore in ljudje 1947-173, PV 1948-85, ¹³ TO PV 1948-189, ¹⁴ Gore in ljudje 1947-173, PV 1948-85, O F PV 1948-171, ¹⁵ TO PV 1948-189, ¹⁶ O F PV 1938-11, ¹⁷ Polet junija 1948, PV 1948-188, ¹⁸ Polet jun. 1948, ¹⁹ NA 177 V 13 a, sk. 13, O PV 1927-231, ²⁰ O F PV 1935-10, ²¹ TO PV 1948-267, ²² O F Planinska Matica 1937-19, Lovšin: V Triglavu 60, ²³ TO F PV 1935-181, PV 1935-224, Comici: Alpinismo eroico, ²⁴ TO F PV 1948-267, ²⁵ PV 1936-235, ²⁶ Planinski zbornik 1945-64, Planinski zbornik 1945-159, ²⁷ TO F Gore in ljudje 1947-219, ²⁸ TO F PV 1932-1, NA 144 M 14 a, sk. 11, ²⁹ Ustna navedba tov. Diannika Maksa, ³⁰ Lovšin: V Triglavu 61, ³¹ Planinski zbornik 1945-157, O TO PV 1948-281, ³² O F TO Der Bergsteiger 1935-291, Planinski zbornik 1945-61, ³³ PV 1948-291, ³⁴ PV 1934-64, Österreichische Alpenzeitung 1933, zv. 1139, str. 357, ³⁵ PV 1932-153, NA 148 M 16, sk. 11.

Pavel Kunaver:

Na groblji Bistriškega ledenika

Ni moj namen napisati učeno razpravo, dasi je predmet vreden, da bi se ga temeljito lotil poklican učenjak. S tem člankom hočem samo opozoriti, da je v dnu doline Kamniške Bistrice tam od Kraljevega hriba in do krnic prav v osrčju strmih sten še mnogo lepega in zanimivega za mislečega gornika. Vmes leže prostrani gozdovi te lepe doline, skozi katero vse prehitro brze avtomobili in gorniki. Ti zadnji pa čim hitreje zapuščajo dolino, da dosežejo vrhove, in se skozi dolino zopet prenaaglo vračajo domov. Toda za mislečega planinca in ljubitelja lepih samotnih koticov, romantičnih grmad velikih skal, poraslih z mahom

in drevjem, nudi ravno dno Kamniške Bistrice premnogo užitka, do katerega se ni treba današnjemu delovnemu človeku, ki je v nedeljo potreben počitka, preveč truditi. Pri tem pa, ko počiva ob vznožju mahovitih skalnih valunov, bolvanov ali eratičnih klad, ali morda celo spleza nanje in zre v veličastno okolico tihih gora, mu splava duh nazaj v sive davncine, ko je bilo tam, kjer on počiva, vse drugače, saj tistih skal niti še ni bilo tam. Potovale so na hrbtu mogočnega ledenika, ki je segal z gora doli prav do sedaj tako lepo z zelenimi travniki poraslega Kraljevega hriba in do začetka gozdnate doline Korošice.

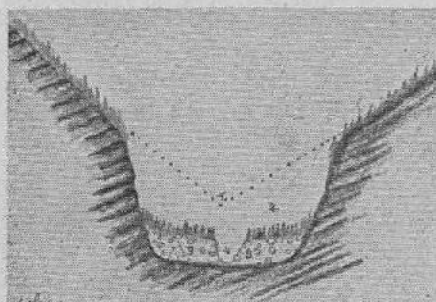
Tako ležiš na mehkem mahu in sanjaš o minulih vekovih ter uživaš sladko sedanost. In prav letošnje poletje je bilo kakor nalašč ustvarjeno za tako razmišljanje, ker je dolgotrajno deževje oviralo gornika pri pohodu na visoke vrhove, do poznega poletja zasnežene gore pa so ga živo spominjale nedavno minule ledene dobe. Če pravim „nedavno“, mislim pač s stališča zemlje, ne pa človeka. Saj pri starosti naše zemlje, ki jo cenijo na okroglo dve milijardi let, nekaj stotisoč let, ko se je v Alpah začela prva ledena doba, in nekaj desetstisoč let, ko se je zadnja ledena doba končala in so se ledeniki pomaknili nazaj v višave, res ni mnogo!

V onem času, torej pred dobrimi več stotisoč leti, so se Alpe že dvigale na današnjem mestu. Že so bile Savinjske ali Kamniške planine in Julijske Alpe tam, kjer stoje danes, in vendar so bile vse drugačne kakor dandanes, ko nas očarajo s svojimi strmimi vrhovi, širokimi koritastimi dolinami in silnimi razlikami med skalnatimi puščavami v višavah, ki jih oživljajo krasne blazinice najvišje živečih planinskih cvetic, ter med gozdnimi pobočji in sočno zelenimi dolinami. Predvsem so bile ogromne razlike med nekdanjimi in sedanjimi oblikami dolin in vrhov. Zaradi gubanja in lomljenja orjaških apnenčevih plasti, ki so se v pradavnini dvignile iz morja, so bili vrhovi gotovo bolj kladasti, manj izoblikovani, in doline višje. Imele so večinoma takozvano „V“ obliko, kakršno vidiš n. pr. še ob začetku Kamniške Bistrice med Stahovico in dolino Korošico.

Pa je pred, geološko rečeno, „nedavnim“ časom, pred par stotisoč leti, iz do sedaj še nepojasnjenih vzrokov srednja letna temperatura padla za 3 do 5 stopinj pod današnjo. In ta na videz tako majhna razlika v temperaturi je lice današnjih Alp in severne Evrope, pa tudi nekaterih drugih višjih gorovij na jugu popolnoma izpremenila. Nastala je takozvana ledena doba, v kateri je bilo mnogo padavin v obliki snega, ki se tekom leta ni mogel več stajati. Snežena odeja se je od leta do leta, od stoletja do stoletja bolj debelila in tekom tisočletij je led pokril vso severno Evropo in Ameriko, tako da so bile celo severna Nemčija, Poljska in večina Anglije pod ogromno ledeno ploščo, celinsko lednino. Malone enako usodo je zadela tudi Alpe. Ločnica večnega snega, ki je danes pri nas tako visoko, da segajo čez njo le Triglav, Škratica in nekateri drugi velikani Julijskih Alp, se je za 1200 do 1300 m znižala in je bila nižja kakor so danes planinski pašniki in gozdna meja. To je zadostovalo, da je ploščina tistega dela alpskega sveta, v katerem se sneg tudi poleti ni več stajal, ogromno narasla in od tam so začeli segati v doline vedno večji ledeniki. Končno so postali

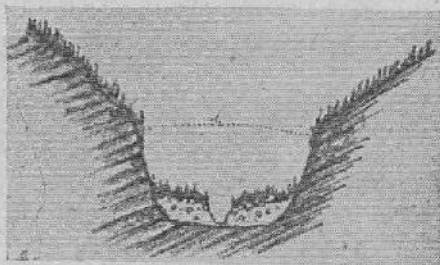
tako veliki, da so dosegli predalpski svet in se v nekaterih krajih Alp predvsem na severu, celo strnili v eno velikansko ploščo.

Nekatere številke nam dokazujejo, kako ogromni so bili ti ledeniki: pri Innsbrucku je bil ledenik okoli 1500 m debel, gornji del doline Salzach je napolnil led do 2200 m visoko, Rhonski ledenik v Švici je bil sam 2000 m debel. Pa ni nam treba segati predaleč, ker imamo tudi pri nas zglede silne debelosti nekdanjih ledenikov. Savski ledenik je bil tako debel, da je segal pri Korenu še čez Karavanke in se je spajal z ledeniki, ki so poplavljali Koroško. Ledeni tok je pokrival vso Bohinj-

Koritasta ali »U« dolina: 1. višina doline pred ledeno dobo; 2. od ledenika verjetno poglabljeni del; 3. talna groblja; 4. v talno groblje zarezana sekundarna rečna dolina

Risal P. Kunaver

Koritasta dolina: 1. debelina nekdanjega ledenika

sko in Savsko dolino do bližine Lesc in Radovljice, kjer je bil njegov konec, in kjer je iz bržčas velikih ledeniških vrat in na mnogih krajih izvirala nekdanja Sava.

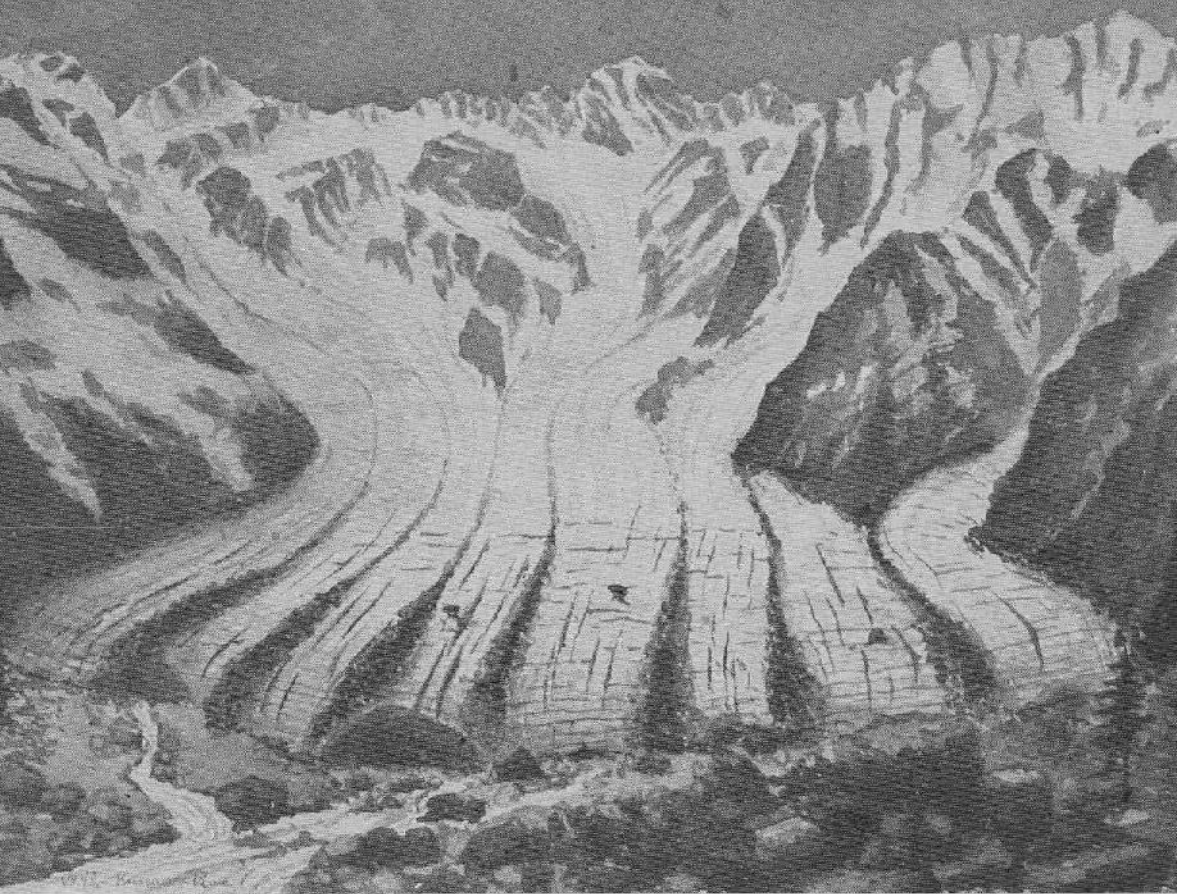
Kamniške planine, ležče bolj proti vzhodu, kjer se pričnejo Alpe nižati, niso nikjer poslale ledenikov izven svojega osrčja, če tudi so bili ledeniki na severni stani, posebno oni, ki je tekkel iz Logarske doline, zelo veliki in do 11 km dolgi. Na jugu pa je Bistriški ledenik, ako ga merimo od njegovega korena pod Škarjami in pod Grintavcem, dosegel dolžino okoli osem kilometrov. Izpolnjeval je vso širino doline in je bil več sto metrov debel. Še dandanes moreš približno določiti debelino ledenika tudi pri Bistriškem ledeniku. Ko se začneš bližati Kopiščem, že opaziš, da se je dno doline razširilo, nad njo pa se takoj začenjajo zelo strma, deloma celo prepadna pobočja, ki pa se po nekaj sto metrih zopet bolj polože. Ako v duhu, ali s pomočjo dveh palic po vzorcu

skice podaljšaš položna pobočja, najdeš, kje je bilo nekdanje dno doline, pa tudi približno debelino ledenika proti koncu ledene dobe in končno množino kamenine, ki jo je ledenik izstružil v dolino in jo je voda odnesla na bližnje ravnine in v morje; najbolje dobiš največjo debelino nekdanjega ledenika, če potegneš od vrha strmih dolinskih sten izbočeno črto.

Kakšno delo je opravil Bistriški ledenik in kako ga je opravil? Kakor sedaj spomladi in pozimi, tako je tudi v ledeni dobi, a takrat vse leto, zapadli sneg drčal po strminah v globine, kjer se je nabiral v ogromnih množinah na manj strmih delih dolin in se tekom desetletij in stoletij polagoma izpreminjal v sren in nato v led. Kaj pa povzročajo taki plazovi, lahko nazorno vidiš, če se potrudiš pomladi v vznožje gora in opazuješ dalj časa, kako stoteri plazovi grme preko sten in rušijo pred seboj vse, kar dosežejo. S seboj vale tudi kršje in velike skale in se privale včasih vsi umazani v dno doline. Kar se pri nas dogaja sedaj le proti pomladi, se je vršilo v ledeni dobi zaradi vedno novih množin zapadlega snega vse leto. Oblikovanje gorskih vrhov se je zato vršilo v ledeni dobi vse bolj intenzivno, in ravno tej dobi se moramo zahvaliti za prelepe oblike današnjih vrhov, kakor n. pr. Grintavca in Skute ali Ojstrice v Kamniških planinah, ki nas tako očarajo.

Sneg, ki se je nabiral v kotanjah pod stenami, katere so kot grape gotovo obstojale že pred začetkom ledene dobe, se je torej od leta do leta debelil in izpreminjal v led. Treba je nekako 8 m snega, da nastane iz njega 1 m ledu. V ledeni dobi je bilo več padavin kakor dandanes in gotovo je postal led v par sto letih že tako debel, da je začel iz grap polzeti proti dolinam. Iz grap so začeli viseti v doline takozvani pobočni ledeniki. Njihovi konci, jeziki, so se zaradi vedno bolj naraščajočega pritiska novih množin snega in leda od zgoraj, od zbirališča, po položnejših pobočjih vedno bolj bližali nižjim delom doline, nad strmejšimi pobočji pa so se lomili in ledeni plazovi so grmeli navzdol. Morda so se v začetku še stajale ledene množine v globljih delih dolin, a čim bolj se je uveljavljala nova doba z nižjo srednjo letno temperaturo, tem bolj so se kopičile ledene gmote pod pobočnimi ledeniki, se stapljale v nov ledenik, pomnožene z ledeniki, ki so iz gornjih grap prilezli po položnejših pobočjih brez lomljenja v dolino. Po stoletjih končno so poplavili s počasi se valečim, več sto metrov debelim ledenim tokom, vso dolino, najdalje tja do pod Kraljevega hriba, kjer še dandanes lahko opazuješ zadnje groblje.

Tri prav posebno velika zbirališča snega in ledu, iz katerih je nastajal Bistriški ledenik, moramo razlikovati na južni strani Kamniških planin. Eno je v širni kadunji med Planjavo, Ojstrico in Dedcem, od koder se je privabil skozi dolino Bele velik ledenik; drugo zbirališče ledenih mas, pretrgano z nekaterimi vmesnimi grebeni, je bilo med Brano, Skuto in Grintavcem, od koder so se valili ledeniki po sedanjih Zmavčarjih, čez Trate nad Gamzovim skretom, po Malcm in Velikem hudem grabnu ter skozi Jurjovec. Tretje zbirališče pa je bilo v osojnem delu med Kalško goro, Kalškim grebenom, Jermanovim turnom in sosednimi vrhovi. Četudi sta bili dve zbirališči višji, je bilo, kakor kažejo vsi znaki, zadnje zaradi osojne lege bolj izdatno in je združeno z

Risal P. Kunaver

Kamniške planine in Bistriški ledenik ob koncu ledene dobe

drugim zbirališčem polnilo ves današnji Prosek, Kurjo dolino in konec Bistriške doline. Če dobro primerjaš, vidiš, da je bil ledenik, ki je iz Kale pritekel po Kurji dolini, malone tako velik kakor oni izpod Grintavca in Skute. Ledenik iz Jermanovih vrat ni bil med večjimi, ker je imel premajhno zbirališče v gornjem delu. Tudi skozi dolino Rep mu je priteklo premalo ledu, ker je del pobočja Planjave oddajal led in sneg proti Ojstrici in Dedcu, od koder je tekla ledenik v Belo dolino. Ta pa je dobival manjši ledeni dotok izpod Rzenika in Konja, kamor je južna stran Dedca pošiljala vse trde padavine, ki so tamošnje površje krile kot dokaj debelo plast ledu. Manjši pobočni ledeniki so proti Bistriški dolini viseli tudi z Mokrice in celo z Dola. To nam jasno pričajo visoko v gorsko pobočje utisnjene krnice, kakor so to Ovčarija, Kal in druge. Le dobro poglej, pa boš videl, da sta zadnji dve lepo koritasti, oblike „U“, pod njima pa so od tekoče vode urezane doline oblike „V“! Takih krnic, ostankov visečih pobočnih ledenikov je mnogo in jih, če se ne podiš samo po vrhovih, lahko sam odkrivaš.

Kar tako pa tudi veliki ledeniki, dotekajoči izpod Skute, Grintavca, Kalškega grebena in čez Orličje niso prihajali v doline! Posebno če je debelina postala manjša in zaradi strmih sten, ki se še dandanes postavljajo med dolino in vrhnjimi deli in krnicami, torej predvsem med višino okoli 1300 do 1800 in 2000 m, so se ledeniki pretrgali in nastali so takozvani ledeniški prelomi ali seraki, ki še danes v Alpah in drugod na strmih krajih ovirajo prehod čez ledenik. Na takih krajih so se tudi dotoki Bistriškega ledenika raztrgali v tisoče in tisoče kosov in stolpov ter se zaporedoma kot silovite ledene lavine grudili v globino. Neštetočkrat je grom napolnil Bistriško dolino in oblaki v prah zdrobljenega ledu so zakrili za nekoliko ur kraj, kamor je prigrmel silni ledeni plaz. Led se je spodaj seveda zopet sprijel in spojil z ledenikom. Drugod, na manjših strminah in nad grbinami v dnu ledenika se je led tudi pretrgal in zazijale so dolge poprečne in podolgate ledeniške razpoke, katerih temna modrina je pričala včasih o več stometerski globini. Grom se je razlegel mnogokrat, kadar se je zaradi napetosti v ledu odprla taka razpoka. Tako v tej dandanes tako obiskani dolini tudi ni bilo povsem mirno in govorila je narava, ko je po svoje snovala in oblikovala zemeljsko površje.

Ledenik pa ni teklen brez dela dalje, ampak je deloval kot oblič in silovita metla po apnenčevih skladih Kamniških planin. Prav točno pač ne bo mogoče nikdar ugotoviti, v koliko je narava že preje poglobila doline in izoblikovala vrhove. Mnogi tudi dvomijo, da bi samo ledenik mogel narediti in izoblati silna korita, ki se od vseh strani zarezujejo v Alpe. Saj človek mora osupniti nad takimi koriti kakršna je n. pr. dolina, v kateri leži bajno lepo Bohinjsko jezero, ali Logarska dolina, Vrata, Trenta i. dr. Toda temu dvomu se povsod postavi po robu zopet vprašanje: Zakaj je dolina koritasta le do tja, do kamor je segal ledenik, dalje pa ima navadno obliko „V“? In zlasti v dolini Kamniške Bistrice je to posebno jasno. Takoj za Kraljevim hribom, za čelno grobljo, je dolina lepo koritasta in široka, preje med Stahovico in Kraljevim hribom pa je zarezana v apneniško gmoto v obliki „V“?

Kakor povsod drugod, tako je tudi Bistriški ledenik dobival s skalnih pobočij in vrhov vedno nove množine kršja in velikih skal. Del tega kršja se je z ledenikom pomikal v njegovem dnu dalje, in je kot talna groblja ali morena deloval kot oblič. V kolikor morda že preje dolina ni bila razširjena, je sedaj ledenik desetstisoč let dolgo poglobljal in širil dolino in se na široko zajedal v globino. Gladil je dno, praskal trše skale in odnašal s seboj posebno iz višjih delov ves drobiž ter pripravljaval današnjo obliko grbin in raznih gladkih, a od vode posebej zlebičasto razjedenih skal na Podih in drugod.

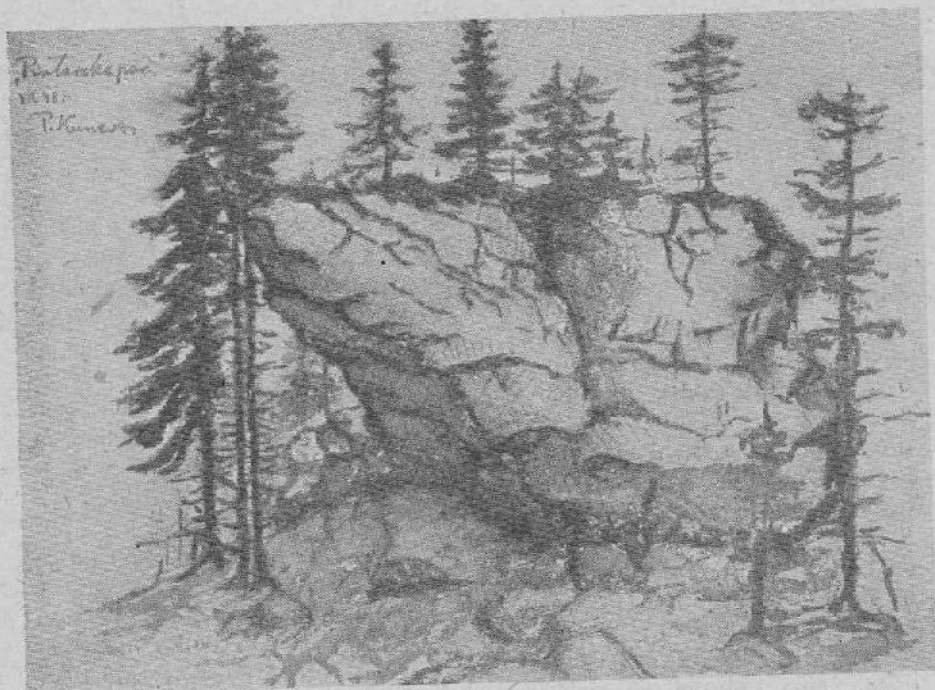
Zaradi takega delovanja, oblanja tal in drobljenja kršja v dnu ledenika pod silovitim pritiskom je bila tedanja Bistrica vse drugačna od sedanjel! Tekla je kalna že izpod ledenika, izpod večjih in manjših ledeniških vrat na koncu ledeniškega jezika. Ta jezik je, kakor smo že večkrat rekli, segal najdalje do pod Kraljevega hriba, a v raznih vmesnih dobah se je gotovo tudi večkrat premaknil tja proti Kapiščem, proti koncu ledeniške dobe pa se je vedno bolj umikal nazaj.

Mnogo kršja in tudi velikih skal se je nabralo ob robovih ledenikov, kjer so kot robna morena med ledom in gorsko gmoto tudi delovali slično obličju in pili ter se pomikali prot dolinskemu koncu ledenika.

Ogromna kršja in skalovja je nosil ledenik v svojem omrčju, kot notranjo grobljo. Notranja groblja je nastala, ker so se kršje in skale, krušeče se od vseh strani na ledenik, posebno od najvišjih delov in nad zbirališči, polagoma potapljale v led.

Posebno zanimive so bile tudi številne srednje groblje Bistriškega ledenika. Vsi dotoki, n. pr. Belski, Jermanski, Žmavčarski, Skutski, Kokrški in Kalški ledenik so seveda vsak imeli svoje robne groblje. Kadar pa sta se dva taka ledenika zlila v dolini drug v drugega, sta se spojili tudi stranski ali robni groblji v eno in sta od sedaj potovali bolj ali manj blizu sredine ledenika kot greben, sestojč iz kršja in skalovja, proti koncu, proti jeziku ledenika. To so srednje groblje, kakršne tudi danes lahko vidiš na vseh večjih alpskih ledenikih.

S kakšno hitrostjo je Bistriški ledenik tekkel po dolini, ne moremo vedeti. Na hitrost moremo sklepati le iz opazovanj na še obstoječih alpskih in drugih ledenikih. V sedanjih razmerah tečejo alpski ledeniki razmeroma počasi, od 6 do 40 cm na dan, medtem ko se premikajo

»Pintarska peč«

Risal P. Kunaver

Griča pri Zajčji luži

Risal P. Kunaver

velikanski groenlandski ledeniki tudi s hitrostjo nad 30 m na dan. Gotovo so alpski ledeniki in z njimi vred tudi Bistriški, dosegli ob času vrhunca svoje sile večjo hitrost kakor jo imajo sedanji alpski ledeniki, ki za enkrat nazadujejo.

Bistriški ledenik je bil torej, kakor vsi drugi, nosilec velikanskih množin kršja in skalovja, ki se je krusilo z vrhov in njihovih pobočij. Po višjih predelih je kar potemnelo vse krušje, kar še danes posebno dobro vidimo na Velikih in Malih podih in drugod. V sebi, ob sebi, pod seboj in na sebi je nosil ostanke gora v vseh oblikah. Drobnost kršje in velikanske skale, valuni, holvani ali eratične klade imenovani, vse je bilo pomešano. Nekatere velike skale so tako zasenčile spodnji del ledu, da so ga varovale pred tajanjem in so ostale leta dolgo kakor ledeniške mize na stožcu ledu pod seboj, medtem ko se je vsled pripeke v toplejših dnevih plast ledu na ledeniku okoli njih mnogo znižala. Take ledeniške mize vidiš mnogokrat na današnjih ledenikih.

Ves ta ogromni kameniti material pa je moral ledenik končno le odložiti in to je storil v glavnem v čelni groblji. Jezik je segal v toplejšem delu doline do tam, kjer je bila množina stajanege ledu enaka pritekajočemu. Tam je ledenik kopčil v celih brdih skale in kršje, vse brez reda in brez slojev, vse križem pomešano. Največja taka brda, čelna morena, so nastala pod Kraljevim hribom čez Bistriško dolino do začetka doline Korošice. Ko je nastala toplejša doba, je

*Jazbečeva griča
pod Klinčovo do-
lino (Kamn.
Bistrica)*

Risal P. Kunaver

Kamniška Bistrica prodrla grobljo in tudi potok Korošica jo je podiral in odnašal. Obe vodi sta čelno grobljo zelo porušili in odnesli. Posebno globoko se je zarezala vanjo in v talno grobljo Bistrica sama. Zato je vredno potovati tik ob reki navzgor, ali postajati ob zarezah nove ceste in pa tam, kjer so iz različnih vzrokov nastali manjši usadi. Povsod boš videl, kako so velike skale pomešane z drobirjem in celo s prav finim, drobnim peskom. Ta mešanica je značilna za vse ledeniške groblje. Ko sem letos dopolnjeval svojo prostovoljno delovno obvezo na novi cesti, ki vodi čez sotesko Predaselj, sem prav posebno nazorno čutil in videl, kaj vse je Bistriški ledenik prinesel z gora. Ko je namreč nastopila zopet toplejša doba, se je ledenik začel umikati (slika 3) in zapustil je za seboj vse, kar je bilo na njem, v njem in pod njim. Vse to se je pomešalo. Razstreljevati smo morali velikanske valune, a v neposredni bližini in celo pod njimi smo našli tako fin pesek, da je bil celo za posipanje predroban in smo morali tolči in drobiti druge skale, da smo dobili primeren material za posipanje.

Vse skale in tudi drobnejše kamenje je na svojem potovanju izgubilo ogle. Ostro je ostalo samo tisto, ki je bilo na vrhu ledenika in se

ni moglo nikjer obtolči in okrušiti. Vendar lahko na poti v Kamniško Bistrico dobro razločiš, kako je v začetku doline kamenje lepo okroglo in celo v slojih naloženo, ker ga je že valila voda s seboj; ta prod je tudi lepo sortiran. V groblji pa je kamenje in skalovje le bolj ohkruseno, nekoliko oglašeno in kakor smo že rekli, vse križem pomešano.

Pri nas sta bili dve zaporedni ledeni dobi z eno vmesno toplejšo periodo, medtem ko so v severnem delu Alp našli, da so se v ledeno dobo vrinile tri toplejše periode. Tako je Bistriški ledenik pravzaprav dvakrat narastel in dvakrat nazadoval, drugič dokončno in kakor vidimo tako močno, da je izginil z južne strani Kamniških planin. Za seboj je pustil pravo puščavo. Kako debela je bila plast groblje, ki je ostala na širokem koritastem dolinskem dnu, vidimo v zarezu Bistrice, ki se je zajedla v grobljo in teče sedaj v takozvani sekundarni ozki dolini, in deloma v soteski Predaselj, od konca do pod Kraljevega hriba. Nekdanje ledeniško dno, na katerega je po stajanju ledenika sedlo vse, kar je bilo v njem in na njem, je še dandanes za vsakega ljubitelja narave vlezanimivo četudi je grobljo tekom sledečih desetisočletij prerasel pragozd. Zapustiti mora samo običajno cesto in iti po stranpotih in tudi po divjem skozi drn in strn, križem po dolini. Našel bo nešteto valunov. Najbolj znan tak valun ali bolvan je Zagana peč. A moraš jo obiti, če hočeš razumeti zakaj se imenuje „zagana“! Skala se je prevrnila na ledu in po sloju prelomila. Velikanski valuni so pri Pintarski peči. Sele če prideš blizu, spoznaš prav za prav njihovo velikost. Celi

Groblja Bistriškega ledenika

Risal P. Kunaver

»Sivnica« nad
Žagano pečjo

Risal P. Kunaver

majhni gozdiči in tratice so na njih zrastle od tistih časov, ko jih je ledenik stresel raz svoja potrpežljiva pleča. Od Pintarske peči je posebno diven razgled na osrednjo skupino Kamniških planin.

V popolni goščavi, od koder ni niti najmanjšega razgleda in kjer še v sončnih dnevih vlada mrak, stoje neštete druge velike skale, ki so nekoč bile del tega ali onega vrha v sinjih višavah. Naj omenim vsaj dva velikanska valuna, Gričo pri Zajčji luži in Jazbečevo gričo pod Klinčevo dolino. Oba sta z večjimi in manjšimi drevesi porastla. Slike holje pojasnjujejo njuno velikost kakor besede. Oba valuna imata še mnogo drugih malone enako velikih sosedov.

Največji valun v Kamniški Bistrici pa je prav gotovo Sivnica. Ledenik jo je ob svojem umiku pustil v podnožju Brane. V njeni sosseščini je tudi Cauberštajn, velikan, ki pa je ves obdan od goščave in visokih smrek. Sivnica pa je orjak, ki je na južni strani nad 30 m visok. Deloma je porastla z gozdom. Gozdar France Uršič, ki je bil večkrat na njej, mi je naštel osem vrst dreves, ki tam rastejo. Spretnejši ljudje lahko splezajo nanjo od severne in vzhodne strani, na južni pa je previsna. Diven je pogled z nje posebno proti Kokrskemu sedlu

in v divje razorane doline pod severnimi strminami Mokrice in Kompotele.

Odkar so posekali gozd med Kraljevim hribom in Kopišči, se vidijo lepe skupine valunov (slika 8) posebno na desni strani, če se pelješ, še bolje, če hodiš po svetu kakih 10 minut pred Kopišči. Na mahovitih skalnih valunih, ki nemo leže v divjem neredu in so vsi porastli z mahom, lahko uživaš najveličastnejši razgled na Kamniške planine. Tam se prav posebno lahko zamisliš v davno minulo dobo, ko je ravno tod bil konec ledenika. Tod so v debelem jeziku ledenika zijala mogočna ledeniška vrata. Iz njih je tekla voda, ledeniški potok ali reka, danes Kamniška Bistrica imenovana. Od trenja talne groblje ob dno pod ledenikom je bila vsa kalna. Najbližja gorska pobočja so bila morda zelena in celo iglavci so stali v spoštljivi razdalji od svojega smrtnega sovražnika, ledu. Kaj se je godilo tod ob koncu ledenikovega jezika? Ali se je velikanski, a nerodni mamut, katerega okostje vidimo v ljubljanskem muzeju, kdaj primajal tudi tako globoko med gore? Ali so si tod jamski medvedje, posebno proti koncu ledeniške dobe, že prišli iskat svoj plen? Kateri predhodniki današnjih planinskih živali so se pasli po zelenicah v bližini ledenika? In ali je morda celo človek, ki je tedaj že živel tudi pri nas, oborožen s kijem in kamenito sekiro, hodil tod in strmел v silovito ledeniško prirodo? Treba bo še temeljitejših raziskovanj, da bomo dobili točne odgovore na vsa ta vprašanja, ki se nam vsiljujejo, ko v tihoti zremo v velikansko prirodo pred nami in nam misli vrtajo po sivi davnini, ki je z raznimi silami ustvarjala vse to, kar mi danes uživamo. Zato gornik, če hočeš imeti več zadovoljenja od svojih pohodov v gore, ustavi večkrat korak in študiraj pojave in prizore, ki te obdajajo. Živel ne boš samo v prirodi, ampak tudi z njo, čim globlje jo boš spoznaval. Čim bolj pa jo boš poznal, tem bolj jo boš spoštoval in več boš imel od nje.*

* Za študij ledene dobe v Alpah se priporočajo sledeče knjige:

A. Melik: Slovenija. F. Seidel: Kamniške ali Savinjske Alpe. A. Melik: Bohinjski ledenik (Geografski Vestnik V. VI.). A. Melik: O diluvijalni poledenitvi v Karavankah (Geografski Vestnik VIII.). A. Penck — E. Brückner: Die Alpen im Eiszeitalter. R. Lucerna: Gletscherspuren in den Steiner Alpen. (Geogr. Jahresbericht Wien, 1906). F. Machaček: Gletscherkunde. A. Heim: Handbuch der Gletscherkunde. Odličен seznam sorodne literature najdeš v prvi navedeni knjigi.

† Henrik Lindtner. Dne 2. januarja 1949 nas je zapustil planinski starešina, računski ravnatelj v pok. Henrik Lindtner, eden onih redkih mož, ki so kumovali pri rojstvu naše planinske organizacije.

Henrik Lindtner je bil rojen dne 12. IV. 1874. leta v Ljubljani. Še ne dvajsetleten, je že vstopil v službo pri bivšem dež. odboru za Kranjsko ter ostal tam, nazadnje v činu računskega ravnatelja, do upokojitve leta 1923. Potem je bil še pri Narodni tiskarni knjigovodja in pisarniški ravnatelj vse do konca osvobodilne vojne, ko ga je bolezen prisilila, da se je popolnoma umaknil iz javnega življenja. Lindtner je še čisto mlad prišel v družbo „Piparjev“, ki so jo takrat tvorili Hauptman, Skof, Korenčan, Kajzelj in Stöckl. Piparji so bili vesela družina, ki se je shajala v Ljubljani na Drenikovem vrhu (pozneje na Rožniku), ob nedeljah pa prirejala izlete na sv. Jošt, na Katarino itd. ter uganjala svoje šale in burke, kot jih vedno in povsod radi uganjajo mladi, zdravi ljudje. Toda te mlade ljudi ni vezala samo želja po

zabavi in užitku, družila jih je tudi ljubezen do planin in do naroda ter strastna želja, da v slovenskih planinah, kjer se je takrat šopiril tuje, zavlada njih pravi lastnik — naš slovenski človek. Ta resna in globoka misel in vez je iz Piparjev napravila pionirje in prvorce za očiščenje in osvojitve naših planin. Trije med njimi, Hauptman, Skof, Korenčan pa so s svojim zgodovinskim sklepom na vrhu Stola v poletju l. 1892. in dosledno izvedbo tega sklepa postali ustanovitelji Slovenskega planinskega društva. V tej družbi je rasel in se razvijal mladi Henrik Lindtner, z njimi je hodil na Colico, Črno prst, Stol, v Zasavske hribe in seveda na Triglav, vsako leto najmanj enkrat (nad 25 krat se je povzpел nanj), zraven pa se je zabaval na Rožniku, na Smarni gori in Joštu, treh glavnih izletniških točkah Piparjev. In ves čas se je pri tem resno in trezno udeleževal dela v mladem društvu. Malone vsi Piparji so bili v odboru. Lindtner je bil spočetka namestnik tajnika Hauptmana, toda že leta 1902 je postal — pač kot strokovnjak v računovodstvu — revizor in načelnik nadzornega odbora in ostal v tej funkciji desetletja, vedno pazec na točno in smotno poslovanje naše planinske organizacije. Nekaj časa je bil tudi gospodar Aljaževega doma. Tako so minevala leta, poleg domačih planin, ki jim je ostal zvest prav do konca, je tu pa tam tudi pogledal v inozemstvo, enkrat v Dolomite, in se povzpел na Veliki Klek. Edini od Piparjev se je nekajkrat oglasil tudi v Planinskem vestniku; tako je leta 1896 poročal o izletu Piparjev na Kum, leta 1925 je zelo živahno popisal neurje, ki ga je njegova družba doživela na Triglavu. V jubilejnem letniku 1933 je zanimivo orisal nastanek, življenje in delo piparske družine, leta 1943 pa je obudil v daljšem spretno napisanem članku spomine na svoje doživljaje pri vzponu na Veliki Klek. Zadnja leta pred osvobodilno vojno si ga lahko videl v častitljivi družbi starejših planincev pri „marjašu“ na Smarni gori ali Katarini. Vedno pa je kazal živ interes za razmah slovenskega planinstva ter se iskreno veselil vsakega napredka. Zaslužnega planinskega delavca, „Piparja“ Henrika Lindtnerja bomo ohranili v hvaležnem spominu.

A. B.

Lavinski tečaj Mednarodne unije alpskih združenj. V času med 7. in 13. decembrom 1947 je Mednarodna unija alpskih združenj (Union Internationale des Associations d'Alpinisme, UIAA) priredila za včlanjena združenja zanimiv praktičen in teoretičen tečaj o vsem, kar je v zvezi s plazovi (lavina, plaz, avalanche). Tečaj se je vršil na Weissfluhjochu (sedlu Weissfluh, 2660 m) nad Davosom v Švici pod častnim vodstvom predsednika UIAA, Egmonda d'Arcisa.

Organizacijo in vodstvo tečaja je prevzel švicarski „Federalni zavod za proučevanje snega in plazov“ (Institut Fédéral pour la Recherche de la Neige et des Avalanches), ki ima centralo in laboratorije prav na Weissfluhjochu. Tečaja se je udeležilo 12 alpinistov in sicer 1 Italijan, 3 Švicarji, 7 Čehoslovakov in 1 Jugoslovian.

Zelo zanimivo gradivo tega tečaja je bilo praktično in teoretično obravnavano v nemškem in francoskem jeziku. Idejno je vodil tečaj ravnatelj zavoda, ing. Erwin Bucher, praktično vodstvo kurza pa je prevzel sloviti alpinist ing. André Roch, ki ga štejemo danes po njegovih vzponih v Alpah in v Himalaji, v Rocky Mountains in na Grönlandiji za enega najpomembnejših sodobnih poznavalcev strme alpinistike in ki s svojim literarnim, slikarskim, fotografskim in filmskim delom očitno visoki kulturni nivo sodobnega alpinista. V kratkem razdobju enega tedna nam je znal André Roch na izredno prijeten način razložiti obširno gradivo tečaja; njegov osebni odnos do tečajnikov je bil pri tem tako tovariški, da je to treba prav posebej poudariti.

Gradivo, ki je bilo v tem tečaju predavano, je tako obsežno, da je popolnoma nemogoče, obdelati ga tu v celoti. To bi namreč zahtevalo posebnih člankov o plazovih, o teoriji snega in o reševanju izpod snega. Tu hočemo v obliki dnevnika na kratko premotriti tečaj in izvajati iz njega nekatere zaključke.

Stanovali smo v Davosu, ker na Weissfluhjochu ni hotela. Naš hotel je bil izmed „cenejših“, toda človek je bil pri tej „cenenosti“ lačen, zlasti kadar se je ves dan gibal dva in pol tisoč metrov visoko v snegu in mrazu.

Vsako jutro ob 7.45 smo se odpeljali na Weissfluhjoch s parsensko železnico, ki v 12 minutah prepelje 340 oseb iz Davosa na preko 1000 m višji Weissfluhjoch. Železnica je tehnično sijajna, a njeni dobički v glavni seziji, ko smučiča nad Davosom obišče okrog 300.000 smučarjev, morajo biti še sijajnejši. Če ne bi bili, gotovo ne bi obratovala, saj prav za prav ni namenjena smučarskemu svetu, temveč lastnikom. Hkrati z nami se je vozilo vsak dan tudi vse osebje inštituta na Weissfluhjochu. Po zaključku uradnih ur pa se odsmučajo navzdol vsi od šefa postaje pa do kuharice in tako obvezno absolvirajo enkrat dnevno spust okrog 1000 m. Na tak način seveda ni težko znati smučati.

Ponedeljek, 8. XII. Tečaj, ki je bil organiziran enako kot švicarski oficirski tečaji, je otvoril šef inštituta, ing. Bucher. Razložil nam je organizacijo in namen zavoda, ki je državna institucija in ki jo podpira švicarski inspektorat za gozdarstvo, pa tudi lokalne institucije, ki uživajo rezultate njegovega praktičnega dela. Zavod ni tako organiziran kot znani meteorološki inštitut na Jungfraujochu, kjer vsak učenjak sveta lahko dela svoje poiskuse in se pri tem poslužuje inštitutskih laboratorijev, seveda če plača stroške. Tako je tam n. pr. prof. Paulcke delal svoje znane poiskuse s snegom in plazovi. Inštitut na Weissfluhjochu pa ima svoj lastni program, 13 ljudi personala in svoj proračun. Njegov program je v glavnem znanstveno raziskavanje snega in plazov ter praktična uporaba dobljenih izsledkov.

Znanstveni del se peča z meteorologijo in kristalografijo snega, ki se da tehnično najboljše označiti kot stisljiva viskozna tekočina. Praktični del pa opravlja zaježevanje lavinskih potočkov v teoriji in konstrukciji (n. pr. z modeli v vetrnem kanalu itd.). Ta zemeljska dela so draga in težka. Švica je dosedaj izdala že ogromno vsoto 500 milijonov frankov za zaščito pred lavinami in za zavarovanje železniških prog pred snežnimi zameti. V tem pogledu bi bilo omeniti tudi dela v ZSSR (knjiga P. N. Cervinskij, profesor geološkega raziskovalnega inštituta za Severni Kavkaz: „Sneg in zaščita pred snegom“, izdaja Severni Kavkaz, Rostov na Donu, 1931). Dalje se inštitut peča s preučevanjem najprimernejših sredstev za mehanično odstranjevanje snega s potočkov in železniških prog. (snežni turbo-rezkarji na goseničnih traktorjih in na električnih lokomotivah).

Posredna naloga inštituta je zbiranje meteoroloških in snežnih podatkov tekom zime iz vse Švice ter objavljanje takozvanega „lavinskega biltena“ v časopisih in po radiu, ki varuje in opozarja smučarje in alpiniste na nevarnost plazov. Stranska naloga inštituta je tudi reševanje ponesrečencev iz plazov na ogromnih smučarskih

terenih nad Davosom, ki so vsemu svetu znani pod imenom „Parsenn“. (Prav za prav se tako imenuje samo del tega smučišča).

De Quervain, fizik Instituta, je razlagal kristalografijo snega s pomočjo projekcije mikrofotografičnih posnetkov snežnih kristalov. Zvezdičasti heksagonalni kristali se pretvarjajo približno tekom 30 dni tudi pri nizki temperaturi pod vplivom površinske napetosti, ki vedno zahteva ekstremne majhne, to je kroglaste površine, v končni produkt v obliki ledenih zrn s premerom nekaj milimetrov. Ta zrna imajo obliko čaše in so podobne votlemu zobu. Ta zrnasta oblika snega je izredno važna pri nastajanju plazov. Ker je tukaj sneg slabo koherenten, se mu specifična teža od okroglo 120 poviša na 800 kg m³ pri starem snegu, pri ledu pa celo na 917 kg m³. Spremembe zunanje temperature ne segajo v plasti snega globlje od 50 cm, dočim je temperatura podlage vedno okrog 0° Celzija.

V podrobnosti je bila v tečaju obdelana zanimiva in praktična metoda, ki ugotavlja trdnost posameznih slojev, ki tvorijo snežni profil. Posebna sonda (drogu ali palici podobna) se potiska v sneg z dinamičnimi udarci uteži, ki se spušča iz določene višine; po vsakem udarcu pa se beleži ugrezanje te sonde. Odpor snega (W) v kilogramih, ki izhaja iz energijske označbe:

$$W = \frac{x \cdot K \cdot h}{D} - (Q - R) \text{ kg}$$

Q = teža sonde v kilogramih

R = teža uteži (0,5 kg; 2 kg itd.)

h = višina padca uteži

D = globina ugreza sonde

X = število udarcev za eno meritev.

Rezultat se grafično beleži v posebne formularje. Iz nastale slike se da prav dobro preceniti tendenca razvoja snežnega profila in sklepati, ali obstoji nevarnost plazov, odnosno v kakšnem času se ta nevarnost lahko pričakuje.

Isti dan smo odšli ob 10 uri kljub strašnemu vetru in globokemu novemu snegu na teren, na praktične vaje z omenjenimi udarnimi sondami. Ogledali smo si tudi polje, kjer se meri upadanje višine posameznih snežnih plasti tekom časa na ta način, da se na sneg razpno raznobarvne vrvice, ki potujejo v globino tako, kot se nabirajo nad njimi plasti novega snega in kot se ta poseda.

Usedanje površine snega se meri s pomočjo avtomatskih električnih registrirnih aparatov.

Okrog poldneva smo se odsmučali ob progi nizdol skozi „Dorftal“ na obed v Davos, ki leži 1100 metrov nižje.

Točno ob 15. uri se je nadaljeval pouk, ki je obsegal grafične vaje z diagrami snežnih profilov in analizo raznih konkretnih primerov. Te vaje so trajale do večerje.

Torek, 9. XII. Pod vodstvom meteorologa Zinka so se pričela praktična meteorološka opazovanja z lokalno orientacijo na vrhu Weissfluh (zračni pritisk, temperatura, veter, vlaga, količina vode v novem snegu, žarenja, presoja oblačnosti v desetinkah neba).

Ob 9 smo poslušali predavanje Andreja Rocha o mehaniki snega. Sneg je mešanica večjih, pravilnih in degeneriranih vodnih kristalov ter z zrakom nasičenih vodnih par. Ščasoma se sneg preobrazí na dva načina. Prvič z že omenjenim pretvarjanjem zvezdic v kroglice, drugič pa s tem, da zaradi lastne teže polzi po pobočju nizdol (kriechen am Hang). Natezna trdnost snega znaša okrog 1.4 kg m³. Kadar krivulja notranje obremenitve snežnih slojev vsled polzenja nizdol preseka krivuljo njegove natezne trdnosti, tedaj nastopi trenutek največje nevarnosti za plaz. Tudi najmanjši povod n. pr. žvižg, udarec s smučko, padajoči kamen lahko že sproži plaz. Čim debelejša so zrna, tembolj lomljiv in tem manj plastičen je sneg, tem manjša mu je kohezija in tem bolj je plazovit.

Do nedavna so razločevali plazove po njihovem gibanju (pršni ali puhasti plazovi) kakor pršič; talni — posamejno vso snežno plast prav do tal; drseči, pri katerih drsi zgornja plast po spodnji itd. Sedaj jih ločimo le po vzrokih nastanka. Prvi plazovi nastanejo, ko je sneg še brez notranje vezi (kohezije), drugi pa, kadar je sneg zbit (od vetra) ali s prirodnim procesom učvrščen (zgoščen, zbit). Da-li je sneg suh ali moker in da-li gre plaz do tal ali zdrsne le zgornja plast, to je postranskega pomena in služi le za označevanje lavine.

Clovek, ki se spušča niz strmo snežno vesino, bi moral vedno vedeti in misliti na to, da plast snega prav za prav visi na pobočju, da je zaradi lastne teže napeta kot gumijast trak, da je lahko podvotlena, izpodjedena ali da leži na grobo zrnastem sloju brez notranje kohezije in da gornja plast pri najmanjšem povodu utegne prosto zdrsniti nizdol.

Sončni žarki podnevi in nočni hlad ustvarjata na snegu trdo skorjo, na kateri novi sneg dobro leži. Toda čez nekaj dni razpade ta skorja zaradi izhlapevanja lepiva v sestavne dele, v zrnca. Posledica tega je plast plavajočega snega brez kohezije, na katerem leži težka gmota novega snega: nevarnost plazov je tu! To se dogaja zlasti na južnih straneh gora.

Predavanju je sledilo praktično preiskovanje snežnih profilov, združeno z merjenjem njihove temperaturne krivulje. Po dokaj težavnem smučanju po globokem, novem snegu skozi Mayerhofertälli na Wolfgang smo se spustili v Davos na obed.

Popoldne je André Roch nadaljeval svoja predavanja. Podrobno je razložil vpliv temperaturnih sprememb, konfiguracije in strmine terena, vetra in njihovih tvorb: snežnih desk na pobočjih in snežnih strch na grebenih.

Razložil nam je, kako se strokovnjaško umetno sproži plaz:

1. S skakanjem s smučkami na mestu in sicer v zgornji kritični coni. Periodičnost je pri skakanju zelo važna, ker tako pride do resonance kompresijskih valov v plasteh snega.

2. S pomočjo petard. V staro konzervno škatljo se natlači „plastika“ (gnetljiv eksploziv), zamaši vse s papirjem, pritrdi nato detonatorska kapica na vžigalno vrvico. Ta se zapali in iz zavarovanega mesta vrže na oni predel, ki ga je treba očistiti nevarnega snega. Nastali udarec (pritisk) sproži plaz.

3. S pomočjo min iz minometov. Ta način prihaja v poštev, kadar bi utegnili nevarnost plazov preprečiti izvedbo kake smučarske tekme ali kadar je treba zavarovati razne instalacije, (železnice v alpskih krajih) ali sistematično očistiti mnogo obiskovana smučišča. V Švici so na Parsennu in okrog St. Moritza nalašč v ta namen postavljene stalne barake, v katerih so nameščeni 80 milimetrski minometi in tudi municija za nje.

Sreda, 10. XII. Jutro se je zopet pričelo s praktično meteorologijo na vrhu Weissfluhjocha. Nato je André Roch obravnaval dolžnosti voditelja smučarskih ekip. Razložil je organizacijo planinskih vodnikov v Švici, na katero ima Švicarski alpski klub (SAC) mnogo manj vpliva in nadzorstva kot je to pri nas. Vsako tretje leto organizirajo kantoni (Švicarske republike) tečaje za vodnike, ki trajajo tri tedne in veljajo 250 švicarskih frankov. Na koncu prvega tedna so provizorni izpiti, kandidati, ki ne zadovolje, se odklonijo. Hkrati se vrši 3—4 dni trajajoči tečaj za smučarske vodnike, kajti današnji planinski vodnik mora biti tudi dober alpski smučar. Onim, ki ne ustrezajo, se prepove vodstvo na visokih alpskih in kombiniranih turah, nudi pa se jim prilika, da izpopolnijo svoje znanje v novem tečaju.

Popolnoma ločeno je organizirano vzgajanje smučarskih učiteljev. Vsako leto so trije ali štirje tečaji, ki trajajo po teden dni. Te tečaje organizira Švicarska smučarska zveza (SSV). Izpit traja dva dni in je jako strog, tako da običajno 30 % kandidatov odpade. Delokrog smučarskih učiteljev je omejen. Učitelj iz Berna n. pr. sme učiti v Davosu samo svoje kliente iz Berna in še to šele po predhodni prijavi. Smučarski učitelj še ni smučarski vodnik. Razen tega so še smučarski instruktorji v posameznih klubih. To so amaterji, ki delajo brezplačno. Potem so še posebni vodniki (Tourenleiter) pri klubih za posamezne planinske in smučarske ture, ki organizirajo množične vzpone, za višine nad 2500 metrov mora biti v družbi še poseben gorski vodnik (Bergführer), ki ga je treba seveda posebej plačati. Pri vzponih na vrhove nad 4000 metrov je sedaj ta sistem množičnih vzponov zaradi nevarnosti sploh prepovedan in mora najeti in plačati vsak turist svojega vodnika, če noče hoditi sam. Vsako leto je tečaj za te „Tourenleiterje“, ki ga podpira vojska, ki se v Švici sploh zelo zanima za tehnični in številčni razvoj alpinistike. Tudi za amaterje veljajo neki predpisi; tako mora biti, če gredo dva ali trije alpinisti v gore, eden od njih šef skupine, ki nosi odgovornost za vse. Za vsako smučarsko ali plezalno turo in za medpotoma nastale variacije so točno določene tarife, ki so različne po vremenu in dnevih in ki predvidevajo do podrobnosti vse eventualnosti.

Vse skupaj je, po izjavi samega Rocha, pretirano in postavljeno preveč na kapitalistično osnovo.

Ob 10. uri nam je jel Schild razlagati organizacijo lavinske službe v Švici. Selo leta 1932. je bila organizirana komisija za preiskovanje snega in plazov, ki je začela s svojim delom leta 1934. Znana švicarska visoka šola v Zürichu (ETH) je zgradila prvi mali laboratorij na Weissfluhjochu. V pričetku vojne leta 1939 je bilo delo v neki meri ustavljeno. A prav tedaj je bila zaradi potrebe mobilizacije in stalnega patruliranja po visokih gorah, kjer poteka južna meja Švice, za potrebe švicarske vojske, ki je 70 odstotno alpinska, ustvarjena današnja odlična organizacija lavinske službe. Njen namen je orientacija o razvoju snežne plasti in sodelovanje z organizacijo reševalne službe. Kot primer, kako potrebna je ta organizacija — in ki si ga moramo tudi mi dobro zapomniti — se navaja, da je v letih 1914 — 1918 na tirolski fronti poginilo okrog 60.000 ljudi v plazovih. Švicarjem je uspelo, da so v svoji vojski zadevno število zelo znižali, tako samo 15,8 % ponesrečencev v plazovih odpade na vojsko, pretežno število tedaj na turiste in kmetovalce. Po demobilizaciji so lavinsko službo prevzele alpinske organizacije (SAC = švicarski alpski klub in SSV = švicarski smučarski zveza), stožer vsega pa je Institut na Weissfluhjochu. Iz vojnih vremenskih opazovalnic so postale civilne. Naloge Instituta so v zvezi s tem:

1. Obveščanje javnosti o snegu in plazovih.
2. Preučevanje vremenskih in lavinskih razmer v švicarskih Alpah, ki so izredno zamotane.
3. Preiskovanje konkretnih primerov nesreč zaradi plazov in naukov, ki iz njih izvirajo.

Lavinska služba je del aktivnosti Instituta in jo podpirajo zainteresirana pri-
vatna združenja. Na razpolago so jim troja sredstva:

1. Centrala na Weissfluhjochu, ki stalno sprejema telefonska obvestila in stalno izdaja poročila in odredbe. Objavljajo se redni bulletini, izdelujejo poučni filmi itd.
2. Primerjalne postaje (Vergleichsstationen), ki so na raznih vrhovih švic. Alp.
3. Postaje za merjenje so organizirane podobno kot one pod 2., toda imajo manjše naloge. Opravljajo redna merjenja in javljajo debelino in vrsto snega.

Ob 11. uri je bilo predavanje prekinjeno in odšli smo na znani smuk v Klosters (1200 m). Med potjo smo se vadili v metanju omenjenih lavinskih bomb in v njih polnjenju, sondiranju snega z lavinskimi sondami, v orientaciji itd. Ker sta bila vreme in sneg odlična, je bil smuk 1600 metrov globoko zelo lep. V Davos smo prispeli z železnico šele okrog 17. ure, zato je popoldanski pouk odpadel.

Zvečer smo v smučarski šoli bližnjega Wolfganga poslušali predavanje A. Rocha o ekspediciji v Gharwal - Himalaj. Predavanje je bilo v vsakem pogledu zanimivo, hkrati so bili pročitani filmi. Tu smo spoznali v Rochu človeka, ki ni samo plezalec, temveč tudi človek velike osebnosti kulture, popolnoma v smislu znane Kugyjeve izjave, da mora biti pravi alpinist resnično ljuben, plemenit in skromen.

Četrtek, 11. XII. Po pozdravu šumarskega nadzornika švicarskega ministrstva za gozdarstvo, Schlatter-ja, se je ob 8.30 uri nadaljevalo predavanje Schilda o organizaciji lavinske službe. Schild nam je razložil organizacijo primerjalnih postaj in njihove naloge; pri tem je navajal podrobnosti, ki bi presegle okvir tega referata. Danes je 24 takih postaj. Kot opazovalci se sprejemajo ljudje raznih poklicev, ki se za ta posel zanimajo. Nagrada je majhna in zato med njimi ni spekulativcev; to so ljubitelji, vestni in zanesljivi ljudje, ki točno ob času javljajo vse podatke centrali. Stalno prejemajo literaturo, navodila in formularje za svoja vsakdanja periodična in slučajna opazovanja. Izsledki, ki jih zberejo tekom tedna, se vsako sredo odpošljejo s pošto. V petek zjutraj se ob določeni uri opazovanja od četrta in petka telefonično sporočijo Institutu. Na osnovi teh opazovanj in ugotovitev Instituta samega se rezultat v petek zvečer objavi po radiu in časopisih. To je takozvani lavinski bulletin, ki se ponovi v soboto dopoldan. Bulletin se objavlja do srede meseca maja. Če nastopi od petka do sobote ali v soboto velika in važna sprememba meteoroloških in snežnih razmer, se to takoj sporoči švicarskemu radiu in potem njega vsemu svetu. Ob praznikih se izdaja poseben bulletin. Vsako drugo leto se prireajo tečaji, v katerih se izpopolnjuje znanje opazovalcev.

Po tem ko smo se praktično vadili v delu opazovalcev, smo se odpravili na najdaljši smuk parsennske okolice, na 12 km dolgi spust preko 1900 m višinske razlike v Küblis (319 m). Med potjo so nam razložili organizacijo telefonske mreže na teh terenih. Povsod na važnejših mestih so male, močne kočice z avtomatskimi telefoni, navodili v glavnih svetovnih jezikih, rezervno hrano in gorivom. Iz teh koč se vedno lahko pokliče centralna reševalna postaja Weissfluhjoch in sicer preko telefonske

centrale Davos, odkoder izvežbane telefonistinj, ki govoré glavne tuje jezike, sporoče nesrečo dežurnim reševalcem. Ti se takoj odpravijo na pot s potrebnim številom karnadskih sani in, če je potrebno s psom, ki je dresiran za reševanje ljudi, zasutih v plazovih. Sloviti smuk preko Contersa v Küblis je bil zares ineniten. Vsi udeleženci so bili dobri smučarji in tako smo z bliskovito naglico, ob krasnem soncu zdrveli po pršiču na železniško postajo, vsi navdušeni in v odličnem razpoloženju, ki nam ga niti draga vozna ni mogla pokvariti.

Ob 17. uri je bilo v osnovni šoli v Davosu predavanje o nesrečah pri smučanju. Govoril je zdravnik dr. Frey iz Davosa. Skozi njegove roke gredo skoro vsi ponesrečenci na parsonskih smučiščih; če pomislimo, da v dobrih sezonah nad 300.000 smučarjev po večkrat dnevno presmuča parsonska smučišča, si lahko predstavljamo, da mora biti njegova praksa ogromna.

S pomočjo diapozitivov nam je prikazal vse tipične smučarske okvare. Vedno več je poškodb s krvavenjem. Povzročajo jih v glavnem jekleni robniki smučk in sicer zlasti na tilniku, kamor udari peta smučke pri padcu naprej. Dogajajo se tudi preseki in celo odseki ušes, pogosto se prebije podkolenica, popolnoma posnane koža z golenice itd.

Dalje so često poškodbe reber in nog s smučskimi palicami, pa ne z lastnimi, temveč s palicami sosednih smučarjev. Spričo velike „gostote“ smučarjev in modernih jeklenih in aluminijastih palic to ni nič čudnega. Nekatere vrste palic, ki ob premočeni obremenitvi potijo, lahko povzročijo prav resne poškodbe, ki so se primerile že tudi pri nas; bili so že smrtni primeri, kajti prelomljeni spodnji del takih palic se lahko zabode v trebuh, prsa, v hoke ali drug važen del telesa.

Tretja vrsta poškodb so nategnjene vezi (ligamentov) in zvinki zglobov (distorsio), zlasti na nogah, pri čem posebno v kolenih. Poškodbe te vrste so vse enake; zlasti trpi koleno pri notranjem krvnem izlivu. Ta okvara je nevarna in zahteva nagel prenos ponesrečenca, ki si za mescece podaljša bolezen, ako tako poškodovan odide peš v bolnico.

Izpahi se pojavljajo navadno spomladi, ko je sneg zelo raznovrsten in se dogode mnogi padci naprej. Odtod izpahi ramen in prelomi ključnic. Tudi palica, ki se preglgloboko zadere v sneg, lahko povzroči take poškodbe. V tem primeru nikakor ne smemo sami poskušati uravnati kosti, ker bi lahko poškodovali kak živec ali ožilje.

Cesta poškodba so tudi ozeblina, ki se pojavljajo zlasti v lepem in hladnem vremenu in ob veliki brzini pri smučanju. Najčeste nastopajo na odkritih in skrajnih delih telesa. Človek jih v začetku ne čuti, lahko pa jih opazi na tovarišu. Usnje čevljev in konoplja se v mrzoti jako skrčita, kar preprečuje kroženje krvi in pospešuje zmrznjenost.

Masaža zmrznjenih udov danes ni več v navadi. Bolnika je treba prenesti v srednjetople prostore, noge potopiti v hladno vodo, kateri se postopoma (tekoma pol ure) doliva mrzla voda. Treba mu je dati mnogo tople pijače, zlasti vročega čaja in malo alkohola. Pri masiranju se koža navadno poškoduje, zato jo je treba prej namazati z vazelinom ali kremom. Jugoslovanski zastopnik je navedel tu iz lastne izkušnje dobljeno zelo uspešno metodo za oživljanje zmrzlih udov: nasilno potiskanje krvi v zmrznjeno ožilje s komprimiranjem uda v smeri od srca, s pomočjo močnega stiskanja z rokami, gumasto cevjo, ruto itd.

Negativna stran modernih stremen tipa „Kandahar“ so številni torzijski (z zavijanjem povzročeni) prelomi nožnih kosti. Pri stremenu tipa „Belmag“, ki ima peresa spredaj, je nevarnost nekoliko zmanjšana, ker deluje bolj elastično kot „Kandahar“, kjer je pero zadaj in se zato močno zareže v usnje na peti ter tako postane negibno. Skušajo pa najti nov tip stremen, ki bi se pri premočni torzijski obremenitvi snela s smučke, a ostala na nogi. Prvi poskus v tej smeri je novo streme „Nefracta“.

Pri vsaki izmed navedenih poškodb smo predelali tudi metode prve pomoči. Važno je, da se nesreča javi zdravniku in reševalcem po možnosti pisмено z navedbo vseh okolištin in podatkov. S tem se zdravniku in drugim posel zelo olajša, za poškodovanca pa se poveča verjetnost uspešnega zdravljenja in s tem tudi skrajša čas rekonvalescence.

Petek, 12. XII. Jutro se je začelo s predavanjem ing. Birnana, (Lausanne, Schweizerskiverband) o smučarstvu in njega organizaciji v Švici. Evo nekaj podrobnosti iz tega predavanja:

V Švici je danes okrog 1.400.000 organiziranih smučarjev, ki so po večini ljubitelji „spusta“ (smuka). Zato je danes poleg neštevilnih fiksnih naprav že tudi več

„skiliftov“ za višino okrog 150 metrov, ki se dajo demontirati in snežnim razmeram primerno premesčati. To je povzročilo popoln preokret v smučanju. Smučarske „piste“ (proge) postanejo trde kot asfaltna cesta, smuka na njih je izredno nagla in posledica so česte nesreče.

Medtem ko se šteli v Davosu popreje po tri nesreče letno, se dogajajo sedaj najmanj tri na dan. Zategadelj so sestavili uradno komisijo, ki ima nalogo, zavarovati smučišča pred nezgodami z ocenjevanjem, s patrolno službo itd. Poleg normalne mora biti predvidena vsaj ena lahka pista za začetnike. Nezgode se dogajajo predvsem zato, ker nimamo še niti enega zanesljivega stremena, ki bi pri težkem padcu popustilo.

Izdane so norme za markiranje pist. Težavnost piste še ne pomeni nje nevarnosti; to dvoje se ne sme zamenjavati. Športniki iščejo težavnosti, a ne nevarnosti. Piste pripravljajo že poleti. Njih organizacija se mora kombinirati v zvezi z lavinsko službo, s sanitetno organizacijo in gorsko reševalno službo. Vsak večer obide pisto posebna patrolja, da vidi, ali ni kdo ostal poškodovan na progi. Te patrole pripadajo organizaciji gorske reševalne službe.

Po predavanju smo prisostvovali demonstraciji „lavinskih psov“. Tudi pri nas je znano dejstvo, da vsak pes (tudi lisica) zavoha živo telo, čeprav je globoko pod snegom, ker prodira njegov duh skozi vedno porozni sneg, zlasti če telo še ni popolnoma zmrznjeno. To lastnost živali so v Švici izkoristili za uporabo dresiranih psov, pri reševanju ponesrečencev izpod plazov. Predno se prične iskanje, ne sme nihče hoditi po plazu; s tem se psu olajša delo in ohrani čista sled za vohanje. Vodnik gre s psom po lavini do spodnjega konca, ga bodri in mu približno nakazuje mesta, kjer mora iskati. Zaradi vaje smo zakopali v staro lavino štiri metre globoko dobro oblečenega tovariša Slovaka, inženirja iz Bratislave, in pol ure kasneje pričeli iskanje z dresiranim psom. V teku petih minut je pes našel mesto in začel divje grebsti sneg nad zakopanim človekom.

Obnašanje v lavinski nevarnosti in reševanje izpod plazov bi bilo treba obravnavati v posebnem članku. Smrt pod plazom nastopa v glavnem, ker se ponesrečenec zaduši zaradi pomanjkanja zraka ali se tako rekoč utopi v vodi, nastali iz snega, ki je udril v pljuča, ali ga stisne sneg, ki takoj trdo zamrzne, čim se plaz ustavi, ali ga udari kamenje ali drevje. Končno ga večkrat zadene živčni šok, kap. Človek lahko živi v plazu še cele dneve; on sliši vse, njega pa nihče, pa naj še tako kriči. Zato so reševalne akcije tako zelo važne.

Nato nam je vodja parsonske reševalne službe Kerschbaum (v njegovem hotelu smo stanovali) razložil nje organizacijo, (Parsonndienst), ki se zdi kot nekakšna mala policija. Patrole štirih oseb so v času sezije vedno pripravljene za pohod, dve po dnevi, dve ponoči. SAC (Švicarski alpski klub), ima svojo posebno organizacijo, ki deluje v alpskih terenih izven pist in je podobna naši Gorski reševalni službi, le, da je pri Švicarjih par članov stalno mobiliziranih.

Na postaji smo si ogledali tehnično in sanitetno reševalno opremo za prvo pomoč, zlasti tudi praktične „kanadske sani“ za prevoz ponesrečenca. Nazadnje so privezali mene kot žrtev na sani in vodja reševalne službe Kerschbaum me je vozil ob veselem spremstvu vseh tečajnikov z uprav strelovito naglico s prelaza Strelle skozi Haupterstall. Naglica takega transporta je neverjetna, skoro ista kot pri svobodnem smuku. Take lahke in praktične kanadske sani bi bilo treba preskusiti in vpeljati tudi pri nas.

S prelaza Strella smo smučali po standardni pisti ob smučarski vzpenjači na Schatzalp (1863 m) in naprej v Davos. S tem se je zaključil uradni del tečaja.

Lahko se reče, da je bil ta tečaj zelo koristen. Storil bom vse, da znanje, ki sem ga pridobil v njem, kar najbolje izkoristijo naše alpske in smučarske organizacije, naši strokovnjaki, naša domovina.

Dr. France Avčim.

Plenum Planinske zveze Slovenije. Prvi plenarni sestanek PZS je bil 12. decembra 1948. Povabljeni so bila tudi društva, ki v Glavnem odboru niso zastopana. Plenarni sestanek je imel torej širši značaj letne skupščine. Predsednik Planinske zveze Slovenije, tov. Fedor Košir, je otvoril sestanek in pozdravil poleg delegatov predsednika Komiteja za fizikulturo, tov. dr. Danila Dougana. V svojem referatu „Kultura planinca in alpinista“ je podčrtal pojave, ki danes ponekod kvarno vplivajo na duševni razvoj naših mladih planincev in alpinistov. Ljudska oblast nudi planinski organizaciji velike materijalne podpore, da lahko v planinah gradi; če pogledamo razvoj naših planinskih naprav od osvoboditve do danes, spoznamo, kako znatna je ta podpora. Predsednikov referat se objavi v 1. številki Planinskega vestnika 1949 kot uvodni članek.

Sekretar PZS, tov. Miloš Velnar, je podal poročilo sekretarijata. Letos se je na osnovi sklepov II. kongresa FISAJ-a osnovala Planinska zveza Slovenije kot avtonomno telo v sklopu Fizikulture zveze Slovenije. V letošnjem poletju je bila ustanovna skupščina Planinarskega saveza Jugoslavije v Beogradu. Planinarski savez Jugoslavije je pričel takoj po ustanovitvi z velikim poletom reševati naloge planinstva v Jugoslaviji. Planinske zveze posameznih republik se razvijajo po enotnih smernicah, ki jih daje Planinarski savez Jugoslavije. Jasno smer za bodoče delo nam je dal V. kongres KPJ.

V vseh telesnovzgojnih in planinskih organizacijah je pred vojno vladala tendenca, da se čim bolj odtegnejo od perečih življenjskih in eksistenčnih problemov. Če bi dali organizaciji takoj po osvoboditvi tako organizacijsko obliko, kot jo ima danes, bi nujno stremela za istimi cilji kot v predaprilski Jugoslaviji. Mnogi planinci se takrat s tako organizacijsko obliko niso strinjali, mnogo je bilo takih, ki so ob tem dejstvu stopili vstran. Hoteli so imeti staro Slovensko planinsko društvo, ker niso hoteli razumeti prevdarne politike naše Partije v narodnoosvobodilni borbi. Veliko je bilo govorjenja, naj se da planinstvu ista organizacijska oblika kot je bila pred vojno. Toda čas je zahteval svoje, planinska organizacija se je razvijala vzporedno z razvojem oblasti, saj smo si postavili novo ljudsko oblast in tudi novo fizikturno organizacijo. Čim je dobila fizikultura izpopolnjeno organizacijsko obliko, čim se je v njenem sestavu organizirala Planinska zveza Slovenije in z njo avtonomna planinska društva, je bilo opaziti, da so postali vsi tisti, ki so preje planinsko organizacijo bojkotirali, zopet zvesti prijatelji Planinske zveze. Ta pojav se ni izrazil samo v planinstvu, še bolj se je opazil v telovadnih in športnih društvih. Ko se je telovadna organizacija letos izpopolnila, so prejšnji abstinenti hitro pristopili k telovadnim in športnim društvom, saj jim je takoj zadišalo po Sokolu in starih klubskih navadah. Prav karakteristično pa je še to, da ti ljudje niso bili zadovoljni samo s tem, da so postali člani teh društev, temveč so se hoteli vrniti celo v odbore same z željo, da speljejo fizikulturo spet na stari tir. Takih primerov imamo nekaj tudi v planinstvu. V raznih organizacijah imamo odbornike, ki so bili po osvoboditvi zaradi špekulacije ali drugih protizakonitih dejanj od ljudskih sodišč kaznovani. Njihova strokovna pomoč nam je vsekakor potrebna, toda nikdar ne bomo dopustili, da bi ti ljudje opravljali kakršnokoli važnejšo funkcijo v odborih Planinskih društev. Z novim letom moramo tudi pregledati, kdo vrši funkcijo in kako. Naša letošnja glavna naloga je torej, da damo planinstvu jasno linijo z ozirom na naloge fizikulture v novi Jugoslaviji. Z novim letom bomo pristopili k povezavi s sindikati in z mladino. Kljub velikemu prizadevanju Planinske zveze so društva vse premalo pazila na to povezavo, pokazala pa so tudi premalo iniciative. Plenum je sklenil, da povezavo z mladino in sindikati do največje možne mere utrdi z iskanjem vedno novih poti in načinov. V Slovenskem Primorju je do sedaj osnovanih in delujočih devet planinskih društev. Toda z delom teli društev Planinska zveza ni zadovoljna in bo v prvi polovici leta posvetila Slovenskemu Primorju vso pažnjo, poleg tega pa bo poskrbela, da se ustanovita dve novi društvi in sicer v Novi Gorici in v Anhovem. Bovškemu društvu bo PZS nudila vso pomoč, da se poživi promet v dolini Bovec - Trenta.

Do danes imamo 12 alpinističnih odsekov s 120 člani in 197 pripravniki. V prihodnjem letu bomo dvignili število članov najmanj na 100, kajti naša osnovna naloga je, razviti alpinizem do najvišje možne mere. Letos je bilo otvorjenih devet novih planinskih postojank, popravili in povečali smo deset postojak, obnovitvena dela in novogradnje pa so bile na širinajstih postojankah. Planinski vestnik ima znatno število naročnikov, ki pa relativno, z ozirom na porast članstva, še ne zadovoljuje. Naklado bomo letos povišali, dobiti pa moramo vsaj tisoč novih naročnikov. Letos so izšla enotna navodila za markiranje. Po teh navodilih, ki so se pokazala v Sloveniji praktična, se bo markiralo tudi v ostalih republikah. Gorska reševalna služba se je organizacijsko dokaj dobro utrdila, preprečevati pa bo morala bolj kot dosihdob nesreče s kontrolo planinskih potov in markacij in z vzgojo naraščaja.

Na lanski skupščini smo se obvezali zvišati število članstva na 11.000. To obveznost smo prekoračili za okrog 4000, ker imamo danes 15.754 članov. V prihodnjem letu bomo uvedli prehodno zastavico. Plenum je pooblastil Planinsko zvezo, da sestavi tekmovalno komisijo, ki bo izdelala tekmovalni pravilnik, na podlagi katerega bo prehodna zastavica krožila po društvih. Po petletnem načrtu planinske organizacije naj bo v letu 1949 — 17.000 članov, 200 alpinistov in 45 društev.

Koledar za prihodnje leto bo sledeči: marec: dva oskrbniška tečaja, zimski alpinistični tabor; april: plenum, zimski tabor reševalcev; avgust: letni alpinistični tabor; september: Planinski teden, letni zbor reševalcev; november: zbor alpinistov; december: skupščina.

Podpredsednik tov. Ljubo Tiplič je podal gospodarsko poročilo, v katerem je obravnaval in pregledal gospodarsko in gradbeno delo Planinske zveze in Planinskih društev. Ljudska oblast nam je nudila lepe podpore, da smo mogli svoj načrt na gospodarskem polju uresničiti. Čaka nas pa še mnogo dela, da zadovoljimo potrebam, ki so se že letos pokazale kot neobhodne. Poleg tega bo z letošnjim letom temeljito reorganizirano oskrbnišvo; oskrbnik bo postal nameščeneec Planinske zveze, Planinska društva pa bodo skrbela za stalni dotok hrane in materiala v postojanke. Glavni odbor enotnih sindikatov v Ljubljani ima za letošnje leto določen znesek din 1.030.000 za investicije pri naših planinskih postojankah. Treba bo pa še poleg tega izvesti razne gradbene akcije; za to bo Planinska zveza zaprosila za posojilo v znesku dinarjev 9.720.000.

Nadaljni sklepi plenuma so: Planinska zveza naj skuša doseči primerne ugodnosti pri voznih cenah; naj pri Fizikalturnem magazinu izposluje za planince sorazmerno enako količino rekvizitov kot jo prejemajo športne zveze; naklada Planinskega vestnika naj se zviša na 4.000 izvodov; v planinskih postojankah naj imajo zajamčeno in kontingentirano hrano le člani planinskih društev, nečlani naj se pa hranijo iz viškov živil in pijač na prostom trgu; meseca marca naj se organizira tečaj za oskrbnike; planinska društva naj pošljejo do 31. januarja 1949 Zvezi bilance ter račune dobička in izgube v letu 1948. Od 1. januarja 1949 prično planinska društva voditi enotno knjigovodstvo po navodilih Planinske zveze. Po temeljitih smernicah priročnika FISAJA za finančno materialno poslovanje naj izdela Planinska zveza za svoje poslovanje in poslovanje planinskih društev našim prilikam primerne priročnike in to najkasneje do 31. januarja 1949.

Sledilo je poročilo načelnika propagandnega odseka, tov. Rupka Godca. Planinska zveza v letošnjem letu ni dosegla dobrih uspehov na polju propagande. Vzroki so bili večidel objektivne narave. Podčrtati pa je treba dejstvo, da je propaganda v naši organizaciji že dalj časa problem, katerega pa bo Glavni odbor rešil, ki je že sestavil načrt za bodoče važne naloge na tem polju. V letni sezoni stojita pred nami predvsem dve veliki nalogi: izdaja planinskega priročnika in organizacija Planinskega tedna. Planinski priročnik bo vseboval pravila Planinske zveze Slovenije, pravila planinskih društev, slike vseh koč in podatke o njih, glavna markirana pota, pregledne zemljevide, osnovne stvari o reševanju, prvi pomoči, vremenoslovju, markiranju itd. Predvidoma bo izšel meseca junija 1949. leta. V Planinskem tednu bo razstava umetniških planinskih slik, razstava planinskih fotografij in zgodovinskih dokumentov, razstava planinskih rekvizitov, strokovna in propagandna predavanja v Ljubljani in po sedežih planinskih društev, predavanja po radiju, predvajanje planinskih filmov, množični izleti članov in nečlanov v planine, propagandni letaki in lepaki itd. Za organizacijo tega tedna bo sestavljen poseben odbor. Poleg vseh teh glavnih nalog pa moramo vršiti zlasti propagando za zvišanje naročnikov na Planinski vestnik, za vpisovanje v planinska društva, agitacijo in mobilizacijo planincev pri izvrševanju raznih nalog, vprašanje planinske fotografije in planinskega filma, zaščito planinske flore itd. Planinska društva morajo organizirati svoje propagandne odseke. Število članov odseka naj bo seveda odvisno od nalog in dejavnosti posameznega društva, vendar je treba gledati na to, da bo odsek operativni organ, ki mora biti dovolj gibčen. Ne sme biti samo posvetovalno telo, temveč mora samostojno izvrševati sklepe na tem polju. Med glavne naloge propagandnih odsekov spada zlasti pošiljanje propagandnih in strokovnih člankov v Planinski vestnik, Polet in druge revije ter v dnevno časopisje, propaganda za naročanje na Planinski vestnik, pridobivanje novih članov zlasti preko množičnih organizacij, organiziranje predavanj tako za člane PD kot tudi za širši krog in v okviru drugih organizacij, dalje vprašanje planinske fotografije, organiziranje planinskih knjižnic, skrb za kulturno stanje planinskih postojank, organiziranje Planinskega tedna. Druga načelna stvar, na katero je treba opozoriti, je vzgoja planincev. Vsak izkušen planinec naj se zaveda, da mora poleg vsega ostalega neposredno vzgajati nove člane v tovarštvu, požrtvovalnosti, disciplini in predanosti do naše domovine. To ne zahteva mnogo truda, le določeno mero čuta odgovornosti. S takim vsakdanjim drobnim individualnim delom se da mnogo doseči, zlasti pa vzgojiti v mladini ljubezen do planin in življenja v prirodi. Pri tem ne smemo pozabiti, da

ima planinstvo velik narodnoobrambni pomen, kajti ljubiti planine se pravi ljubiti domovino in kdor bo našo domovino ljubil, jo bo znal tudi braniti.

V svojem poročilu je načelnik komisije za alpinistiko LRS, tov. Tone Bučar podal v glavnem delo alpinističnih odsekov in komisije same, ki je bilo vsekakor pozitivno. Plenum je sprejel sledeče njegove predloge: organizira in izvede se en zimski (pokretni) in en letni alpinistični tabor republiškega merila, pripravi izdaja Plezalne tehnike, ustanovi sedem novih alpinističnih odsekov; število alpinistov se dvigne na dvesto, skličejo se redni mesečni sestanki alpinističnih odsekov, vsak alpinistični odsek naj izvede po en zimski, smučarskoalpinistični in letni plezalni tečaj ter dva začetniška plezalna tečaja za člane planinskih društev, v zimski sezoni se priredi cikel predavanj za vzgojo članov in pripravnikov. Vsi predlogi so bili z odobravanjem sprejeti, saj so velikega pomena za povzdigo alpinizma v Sloveniji.

Načelnik Gorske reševalne službe Slovenije, tov. Uroš Zupančič, je podal v svojem referatu poročilo o delu Gorske reševalne službe, poleg tega pa nakazal niz problemov, ki danes še ovirajo delo Gorske reševalne službe.

Ob koncu je bila sprejeta sledeča resolucija na naslov vlade LRS v zadevi gradnje observatorija vrh Triglava:

Plenum PZS je na svojem sestanku dne 12. XII. 1948 kritično pregledal delo planinske organizacije v Sloveniji v letošnjem letu in si postavil nove naloge za razvoj in utrditve planinstva in alpinistike. Ob tej priliki PZ ugotavlja, da je bilo možno izvršiti naloge zlasti na gospodarskem polju samo na osnovi moralne in še posebej materialne pomoči, ki nam jo je nudila ljudska oblast. Ko izražamo s tem svojo iskreno zahvalo, moramo poudariti dejstvo, da je šele v pogojih nove družbene stvarnosti planinstvo dobilo tisto mesto, ki mu pristaja.

Hkrati ugotavlja plenum, da še vedno ni razčiščeno vprašanje meteorološke postaje na vrhu Triglava. PZS je ponovno opozorila, da gradnja takega objekta vrhu Triglava iz številnih razlogov ni primerna in je k temu dala svoje konkretne predloge. Poleg ostalih razlogov želimo zlasti poudariti načelno stran tega vprašanja. Triglav pomeni nam vsem simbol svobode. Tekom borbe so širom Slovenije trije vrhovi Triglava, narisani na zid z okorno roko delavca ali mladega pionirja, vzpodbujali ljudstvo k srditemu boju za svobodno Slovenijo. Zato je Triglav že tedaj dejansko postal simbol slovenske državnosti in bil s sprejetjem ustave LRS tudi postavljen v naš grb. Nameravana gradnja bi vrh Triglava popolnoma popačila, o tem so prepričani tisoči in tisoči državljanov, ki smatrajo za nekako moralno obveznost, da vsaj enkrat v življenju posetijo naš najvišji vrh.

PZS je že označila vrhove, ki imajo dokaj boljše pogoje za zgraditev meteorološke postaje in na katerih bi bilo lažje izvrševati naloge meteorološke službe. Zato predlaga plenum PZS, da se to vprašanje še enkrat ob sodelovanju širšega kroga znanstvenikov temeljito pretrese. PZS se zavezuje, da bo pri gradnji meteorološke postaje nudila vso pomoč, ki bo potrebna. Globoko se namreč zavedamo pomena meteorološke službe, saj nudi planinstvu še posebej dragocene usluge. Ugotavlja, da je vprašanje stvar vseh slojev ljudstva, posebej pa planinskih organizacij.

Plenum PZS izraža enodušno željo nad 15.000 članov svoje organizacije, ko predlaga, naj ostane vrh Triglava takšen, kakršen je. Prepričani smo, da bomo našli pri naših najvišjih oblasteh razumevanje za naša čustva in naše predloge.

K N J I G E, R E V I J E

Dr. K. Melik, Jugoslavija; zemljepisni pregled; Ljubljana, 1948. Znani slovenski geograf nam je s to knjigo podal dokaj izčrpan in zaokroženo zemljepisno sliko naše širše domovine. Knjiga je razdeljena v pet delov. V kratkem uvodnem delu osvetljuje avtor političnogeografski položaj Jugoslavije. Sledi prvo poglavje o prirodnogeografski sliki celotnega državnega ozemlja, pa o temeljnih družbeno razvojnih dejstvih, ki so dala pečat narodu Jugoslavije. Za tem je na vrsti najobsežnejše poglavje v knjigi, to je oris posameznih geografskih predelov Jugoslavije: primorskega, panonskega in gorskega predela. Primorski in panonski predel, ki sta precej homogeni pokrajinski enoti, razčlenjuje avtor z ozirom na prirodne prilike, gospodarstvo in naseljenost.

Gorski predel je po svoji naravi manj enoten in obenem najbolj obširen, pa mu je zato avtor dodelil največ prostora v knjigi.

Pregledni orografski, klimatski in vegetacijski sliki vsega gorskega predela sledijo opisi posameznih gorskih področij. To pa niso zgolj opisi prirodne, ampak istočasno tudi kulturne pokrajine, ki skupaj s prvo daje svojskost področjem. Take vrste pokrajinski opis bo močno v prid turistu, ki ga ne privlačujejo le lepote naše zemlje, ampak tudi življenje na njej, njena ljudstva in njihovo gospodarjenje ter običaji. Gorska področja opisuje avtor po redu, kakor si sledijo od skrajnih severozapadnih delov do skrajnega juga države. Slovenske Alpe, Celovška kotlina z visokim Podravjem, Predalpsko hribovje s kotlinami in slovensko dinarsko področje so take geografske enote gorskega predela na Slovenskem. Sledijo v podobni razdelitvi opisi gorskih področij Hrvaške, Bosne in Hercegovine, Črne Gore in stare Raške. V Srbiji in Makedoniji so enote manj detajlirane, kar je razumljivo, ako pomislimo, da je ta gorski svet genetično precej drugačen kot je alpskodinarski svet. Gorovja so tu manj masivna, lotijo jih prostrane kotline, tako da nudi ves relief bolj razbito sliko. Pokrajinsko pa obstoja navzlic temu neka homogenost večjih področij, kakršna so južno-srbsko gorsko področje, Kosovsko-metohijska kotlina in Makedonija.

Geografski opisi posameznih zveznih republik v tretjem poglavju samo dopolnjujejo sliko po velikih prirodnih predelih. V četrtem poglavju je podana zaključna in pregledna gospodarskegeografska karakteristika države po glavnih proizvodnih panogah.

C. M.

Robert Kump: Smučar. Državna založba Slovenije, 1948. Robert Kump nam je, zvest svojemu načelu, da risba pove vse, podal že drugo knjigo slikanic, v kateri je od početka do kraja obdelal tehniko smučanja na osnovi risbe. Samo zelo dober risar in enako dober smučar (teoretik in praktik) se je mogel lotiti te naloge na omenjeni osnovi. Brez dvoma je Robert Kump, če kdo, poklican izvesti svojo nalogo v omejenih obliki in metodi. Ima že skušnje na tem polju (pred 15 leti je izdal knjigo „Ski“, v kateri je enako kot v novi izdaji operiral izključno samo z risbo), je zelo dober risar in dosega s svojo tehniko uspehe, ki bi jih človek smatral za težko, če sploh dosegljive. Ako kljub temu ostanejo vrzeli, gotovo to ni krivda Kumpova, ki je menda izčrpal prav vse možnosti, ki jih nudi risarska spretnost. Popolno predstavo smučarske kretnje more menda vizualno podati le kinematografska, s časovno lupo zadržana slika, ki v neprekinjeni vrsti podob ponazori prav vse stadije giba. Johannes Schneider si je v „Wunder des Schneeschuhs“ pomagal s tem, da je (seveda poleg izdatnega teksta) z reprodukcijo celih trakov filma skušal podati najtežje, z besedo komaj dovedljive finese pri raznih smučarskih kretnjah. Kump si je porazdelil snov tako, da je v početku risarsko podal glavne tri vrste snega in smeri drsanja smuča na snežnem polju, pa tudi izpremembe snega pod vplivom sonca, znake za lego in obtežitev smuča, za hitrost gibanja in glavne sonožne razbremenitve smuča. Nato obdeluje zapored razne vrste gibanja (smuk v raznem terenu, vzpon, prehod iz smuka v prečni smuk, prvine prečnega smuka, pluzni lok, razne kristijanje, hitrostni korak) ter zaključa knjigo s terenskimi skoki, postopoma z male, srednje in velike skakalnice v Planici. Način, ki ga je Kump porabil pri tem, je jako originalen in nazoren, znaki za razne vrste obremenitve, snega in hitrosti so jasni, lahko razumljivi. Naši smučarski strokovnjaki so sedaj poklicani, da praktično preizkusijo to knjigo in doženejo nje uporabnost za začetnike in napredne smučarje, za samouke in tečajnike, za mladino in starejše drsače ter zlasti rešijo vprašanje, ali je knjiga uporabna sama po sebi ali v zvezi z ostalimi našimi ali tujimi smučarskimi priročniki in učbeniki, ki se pri svoji metodi poslužujejo tudi besede. Eno je že danes gotovo: da je Kumpova smučarska slikanica lepo, temeljito delo in tehtna izpopolnitev naše neprebogate smučarske literature.

Alpine Journal, št. 275 — Obseg posameznih števil te ugledne angleške planinske revije je več kot polovico manjši od predvojnih zvezkov. Vsebina pa še vedno dostojna in vredna visoke ravni angleškega alpinizma, ki se vsevdilj uspešno uveljavlja v domačih in tujih gorstvih.

V glavnem članku tega zvezka pripoveduje Fred Beckey o svoji odpravi v obrežne gore Alaske, skoraj 500 m dolgo gorsko rajdo, ki je malone popolnoma neraziskana. Vzrok osamelosti so pač skrajno neugodne atmosferske razmere, ki vladajo v tej pokrajini, kjer so viharji pogostejši in hujši kot v Himalaji. Delno so že orjaki, ki leže severno od te rajde, predvsem Mt. Logan in Mt. St. Elias, osvojili vso pozornost plezalcev. Vendar lahko vrhovi kot Kate's Needle (Katrina Igla, 3500 m) ali Devil's

Thumb (Hudičev prst, 2763 m) tekmujejo glede težavnosti in stasitosti z najbolj znanimi svetovnimi gorami. Saj trdijo n. pr. o Hudičevem prstu, da je najslabše gora severnoamerikanske celine. Pristop do teh gora je zelo otežen zaradi obširnih gozdov, nedostanka potov sploh in neskončnih ledenikov. F. Beckey, R. Graig in Clifford Schmidtko so šele po silnih, dolgotrajnih naporih osvojili zgoraj omenjena vršaca. Nadalje pripoveduje Humble Pie o svojem planinskem življenju in med drugim obzarljuje, da so planinski romani in filmi po večini tako malo verjetni in iskreni. T. A. Peacocke, ki je med vojno vodil vojaške alpinske tečaje v masivu Gran Sasso (najvišji vrh Apeninov) trdi, da je našel v tem gorovju ne le priložnost za lepe plezalne vzpone, temveč v januarju sneg in smuko, ki ga je spominjala na Alpe. Štiri moške njegove ekipe je pokopal plaz. Omeniti bi bilo še tehnično razpravo G. Seligmana o snegu in plazovih ter E. H. Peck-a mično pripovedovanje o nekaterih weekendih (nedeljskih izletih) v Alpah v maju in juniju, ko je lahko menjaje plezal in smučal.

Horolezce, vestnik Zvezce češkoslovaških gornikov, izhaja šestkrat letno. Leta 1948 je zaključil svoj jubilejni 10 letnik. List je, dasi po obsegu in opremljenosti, izredno bogat po vsebini in kaže znatno razgledanost uredništva. Naj navedemo nekaj zanimivih člankov iz letnikov 1947 in 1948: Največja uganka Pamirja (A. Veverka piše o odkritju Pika Stalina in uspelem vzponu na ta vrh); Jaromir Sadek poroča o francoski državni plezalni šoli, ki se ravna v nasprotju s klasično plezalno tehniko po načelu: kar najhitreje na vrh, kakorkoli; prvi plezalec se sploh ne varuje. (Ta članek bi bilo zanimivo posloveniti v celoti). A. Veverka referira o mednarodnem zboru aktivnih gornikov v Chamonixu v l. 1947. Posezonska razmišljanja V. Sulca so humoristično naštevaje razvad in prostaških navad turistov in napak in nerednosti v planinskih kočah v Tatrah; če zamenjaš geografska imena, si lahko misliš, da je vse to napisano o ljudeh, kočah in razmerah v naših Alpah. Jelená Renneova pripoveduje o Pirenejih (Cirque de Gavarnie, vrh Taillon, 3146 m in drugi) ter primerja češkoslovaške gore in gornišvo s francoskim. Sl. Tejnsky razpravlja o temi „Gornik in smuč“ ter ugotavlja, da poletni planinec spozna samo polovico gorskih lepot, zimski planinec nesmučar pa jih gleda z očmi slepeca. Dr. Karel Kučera (eden od obeh urednikov revije) poroča o pomembnem lavinskem tečaju UJAA na Weisflujochu 1947, ki ga je za Planinski vestnik obdelal dr. Fr. Avčín. Isto avtor piše na kratko o snežnih plazovih, dočim drugi urednik revije, Boris Roubal pripoveduje o obisku pri André Rochu, slovitom švicarskem alpinistu in pisatelju, ki se ga je udeležil tudi naš dr. Fr. Avčín. Ing. C. Vlado Simo postavlja vprašanje, ali naj Čehoslovaki odpošljejo alpinistično odraivo v Himalajo ter razmotriva, kako bi se morala taka ekspedicija organizirati ter nje člani izvežbati in opremiti (zelo zanimivo!). Frant. Klus poroča o doživljajih v prašnih plazovih, ki so se srečno končali. Mnogo člankov opisuje letne in zimske prvenstvene vzpone in ponovitve v Tatri, zelo izčrpna so poročila o inozemski alpinistični literaturi, zlasti angleški in francoski. Slike, ki jih „Horolezec“ prinaša kot priloge, so dobro izbrane, tehnično in estetsko dovršene. K pomembnejšim člankom, ki jih je mnogo, se nemara še povrnemo — v obliki prevodov!

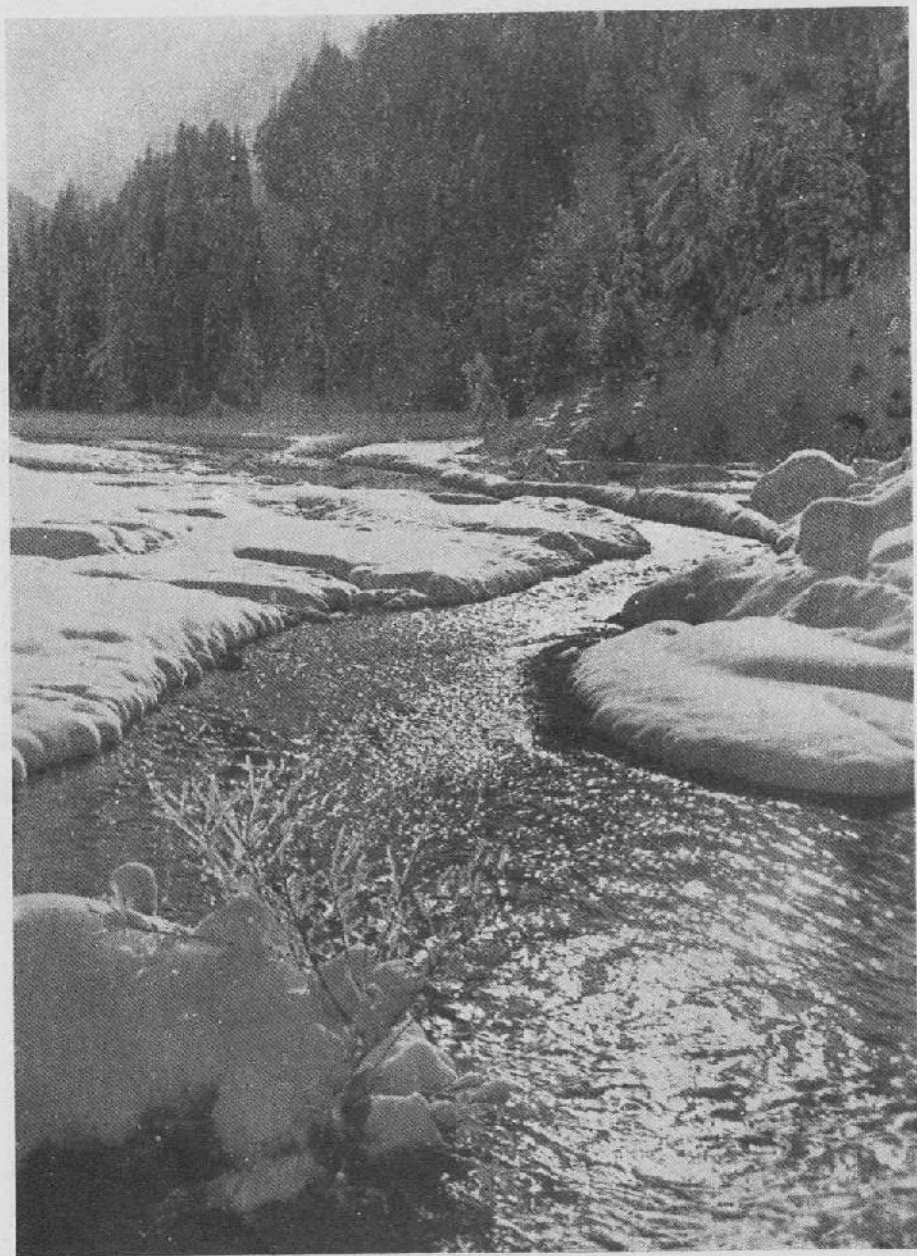
„Krasny Slovenska“, ilustrirana revija, posvečena domoznanstvu Slovaške, propagandi in varstvu prirodnih krasot, turistik in tujskemu prometu, zgodovini, folklori, sportu in jamarstvu, nadaljuje v 24 letniku (1946 — 1947) ter prvih številkah letnika 1947/48, ki smo jih prejeli, svojo lepo, svetlo tradicijo. Revija je izredno reprezentativna, tiskana v celoti na krasnem papirju in prinaša tehnično in estetsko dognane slike in članke, ki obravnavajo v naslovu označena področja in prikazujejo v navdušenih besedah lepoto slovaškega sveta. Poleg številnih opisov glavnih gorovij, Visoke Tatre v zimski in letni dobi in poročil o plezalnih in smučarskih področjih prinaša revija lepe prispevke o pokrajinskoestetskih in znanstvenih vrednotah Slovaškega krasa, kjer imajo, kakor mi v našem Primorju, slovaški jamarji široko polje za svoje delo. (Naj omenim samo slovito Domico na madžarski meji, dalje jame v Demonovski dolini in ledeno jamo Dobšinsko pri Liptavskem sv. Mikulašu). Zanimive so slike folklorne vsebine (o narodnem stavbarstvu, o nošah), lepi članki in posnetki o favni v jamah, o pomladnih cveticah itd., o zgodovini tatranstva, o zimskih vzponih, o tujskem prometu itd. Posnetki so odlični in ne prikazujejo samo gore, temveč tudi lepote Slovaške sploh, ljudstvo, favno, floro, umetnostno zgodovinske posebnosti zemlje, vse v izbranih, tehnično dovršenih slikah. Revija, ki jo z veseljem vzameš v roke in nerad odložiš.

A. B.

Mojstrovka z Vršiča

Foto V. Arrigler

V Pišenci pri Kranjski gori

Foto Janko Ravnik